

Minna Asu

Eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän vaikutukset lasten sosioemotionaalisille taidoille

Päiväkodin työntekijöiden kokemuksia

Opinnäytetyö

Syksy 2019

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijä: Minna Asu

Työn nimi: Eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän vaikutukset lasten sosioemotionaalisisille taidoille: Päiväkodin työntekijöiden kokemuksia

Ohjaaja: Katariina Perttula

Vuosi: 2019 Sivumäärä: 70 Liitteiden lukumäärä: 0

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaisia vaikutuksia päiväkodintyöntekijät kokevat eri-ikäisistä lapsista koostuvalla ryhmällä olevan lasten sosioemotionaalisisille taidoille. Tutkimuksessa oli tarkoitus selvittää, minkälaisia hyötyjä ja haasteita eri-ikäisistä lapsista koostuvalla ryhmällä on lasten sosioemotionaalisisille taidoille, verrata eri-ikäisistä lapsista koostuvaa ryhmää saman ikäisistä koostuvaan sekä löytää kehittämisideoita, joilla lasten sosioemotionaalisisia taitoja voidaan tukea eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmänä käytettiin ryhmähaastattelua. Ryhmähaastatteluita tehtiin yhteensä kolme (3) kappaletta. Aineistoanalyysissä käytettiin teemoittelua ja litterointia.

Eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän nähtiin edistävän, mutta myös luovan haasteita lasten sosioemotionaalisisille taidoille. Eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä mahdollistaa mallioppimisen ja hoivavietin toteutumisen lapsille. Lapsen persoonalla ja temperamentilla nähtiin olevan vahva yhteys mallioppimiseen ja hoivaviettiin. Pienryhmätoiminnalla oli suuri merkitys lasten sosioemotionaalisisien taitojen tukemisen kannalta. Eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä lapsen nähtiin erottuvan paremmin yksilönä omassa kehitystasossaan kuin saman ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Kehittämisideoina päiväkodin työntekijät kokivat, että materiaalien sijaan täytyisi kiinnittää huomiota työntekijöiden antamaa tukeen ja läsnäoloon. Lisäksi kehittämisideoina nousi päiväkodin työntekijöiden väliseen yhteistyöhön keskittyminen ja rakenteellisen näkökulman ja sen vaikutusten huomioiminen.

Avainsanat: sosioemotionaalisiset taidot, sosioemotionaalisisinen kehitys, varhaiskasvatus, sosiaaliset taidot, tunnetaidot, varhaislapsuus, pienryhmätoiminta

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation:

Author: Minna Asu

Title of thesis: The Effects of a Group Consisting of Children of Different Ages on Children's Socio-Emotional Skills: Experiences of Kindergarten Workers

Supervisor: Katariina Perttula

Year: 2019 Number of pages: 70 Number of appendices: 0

The purpose of this study was to find out what kind of effects kindergarten workers see on the socio-emotional skills of a group of children of different ages. The aim was to detect the benefits and the challenges of a group of children of different ages regarding their socio-emotional skills, to compare a group of children of different ages with a group of children of the same age, and to develop ideas on how to support children's socio-emotional skills.

This thesis is qualitative research. In the study, a group interview was used as the method of data collection. This study had three (3) group interviews in total. Thematic analysis and transcription were used in the material analysis.

A group of children of different ages was seen to promote but also to challenge children's socio-emotional skills. A group of children of different ages enables model learning and caring for children. The child's personality and temperament were seen as having a strong bond with model learning and nurturing. Small group activities played an important role in supporting children's socio-emotional skills. In the group of children of different ages, the child was seen to stand out more as an individual in their own level of development than in the group of children of the same age. As a development idea, kindergarten workers felt that, instead of materials, they should focus on the support and presence they provide. In addition, focusing in cooperation between kindergarten workers, and taking into account the structural aspect and its effects also came up as ideas for development.

Keywords: socio-emotional skills, socio-emotional development, early childhood education, social skills, emotional skills, early childhood, small group activities

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract	2
SISÄLTÖ.....	3
1 JOHDANTO.....	5
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	6
2.1 Tutkimuskysymykset	6
2.2 Tutkimuksen perustelut	6
2.3 Aiempia tutkimuksia	7
3 ERI-IKÄISISTÄ LAPSISTA KOOSTUVA RYHMÄ	13
4 VARHAISKASVATUKSEN TAVOITTEET	15
4.1 Varhaiskasvatuslaki	15
4.2 Varhaiskasvatussuunnitelma 2016.....	15
5 SOSIOEMOTIONAALISET TAIDOT	18
5.1 Sosiaaliset taidot.....	19
5.2 Tunnetaidot	20
5.3 Itsesäätely sosioemotionaalisten taitojen pohjana	22
5.4 Vertaissuhteet	23
6 SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS.....	25
6.1 Biologinen perimä, persoona ja temperamentti	27
6.2 Aikuisen tuki lasten sosioemotionaalisessa kehityksessä ja -taidoissa	28
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	32
7.1 Aineistonkeruumenetelmä.....	32
7.2 Haastatteluiden toteutus.....	33
7.3 Tutkimusaineiston analyysi	35
7.4 Luotettavuus ja pätevyys.....	36
8 TUTKIMUSTULOKSET	38
8.1 Sosiaaliset taidot ja tunnetaidot.....	38
8.1.1 Ystävyyssuhteiden moninaisuus ja integroitumisen madaltuminen	39
8.1.2 Sosioemotionaaliset taidot ja leikin kehitys	40

8.1.3	Mallioppiminen	42
8.1.4	Hoivavietti	43
8.2	Pienryhmätoiminnan merkitys	45
8.2.1	Tarkka pienryhmätoiminnan suunnittelu.....	45
8.2.2	Pienryhmätoiminnasta syntyneet ystävyys-suhteet	46
8.3	Sosioemotionaalisen kehityksen- ja taitotasojen moninaisuus.....	48
8.3.1	Lasten erilaisuus	48
8.3.2	Sosioemotionaalisten taitojen harjoittelu	49
8.4	Kehittämisasiheet.....	50
8.4.1	Kehittämistä arjessa ja materiaalien sijaan sekä tukea että huomiota	51
8.4.2	Henkilöstömitoitus, ryhmän tarpeet ja lasten kohtaaminen	52
8.4.3	Työntekijöiden ammatillinen rohkeus ja kehittämismyönteisyys.....	53
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	56
10	POHDINTA.....	63
	LÄHTEET.....	67

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tarkoituksena on saada selville, minkälaisia vaikutuksia eri-ikäisistä lapsista koostuvalla lapsiryhmällä on lasten sosioemotionaalisille taidoille. Tutkimukseni keskittyy tarkastelemaan aihetta työntekijöiden kokemusten ja näkemysten pohjalta. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Seinäjoen varhaiskasvatuksen kanssa. Opinnäytetyön aineisto on kerätty kolmesta Seinäjoen kaupungin päiväkodista.

Vaikka lasten sosioemotionaalisista taidoista on tehty varsin paljon tutkimuksia, on tutkittava aihe kuitenkin jatkuvasti läsnä varhaiskasvatuksessa. Sosioemotionaalisen kehityksen ongelmien esiintyvyyden määrät osoittavat, että varhaiskasvatuksen ryhmissä olevien lasten erilaiset sosioemotionaaliset haasteet ovat varsin tuttu ilmiö (Määttä ym. 2017, 8).

Henkilökohtaisen kokemukseni kautta olen nähnyt ja kuullut, että sisarusryhmien määrä on lisääntynyt varhaiskasvatuksessa. Tämän myötä heräsi kiinnostus tutkia, minkälaisia vaikutuksia lasten sosioemotionaalisille taidoille on sillä, että lapsiryhmä koostu useista eri-ikäisistä lapsista.

Varhaiskasvatuksessa eri-ikäisistä lapsista koostuvaa lapsiryhmää kutsutaan yleisesti sisarusryhmäksi. Opinnäytetyössäni sisarusryhmä käsitettä en käytä, koska se saattaa johtaa harhaan lukijaa antaen käsityksen siitä, että opinnäytetyössä tutkitaisiin sisarusryhmiä, mistä kuitenkin opinnäytetyössäni ei ole kyse.

Tutkimukseni lähtökohta sai alkunsa omasta kiinnostuksestani aihetta kohtaan. Ohjasin neljän vuoden ajan 6–10-vuotiaista lapsista koostuvaa lastenkerhoa, jonka aikana lasten sosioemotionaaliset taidot ja niihin liittyvät haasteet korostuivat ryhmän toimivuuden ja lasten välisten ystävyyssuhteiden kannalta merkittävästi. Opiskellesani sosionomiksi ensimmäisen harjoitteluni tein sisarusryhmässä eli eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä, jossa pääsin konkreettisesti näkemään ryhmän toimintaa varhaiskasvatuksessa. Näiden kahden kokemuksen yhtälönä rakentui opinnäytetyöni aihe.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössä tutkimuskysymyksinä toimi, minkälaisia vaikutuksia eri-ikäisistä lapsista koostuvalla ryhmällä on lasten sosioemotionaalisisille taidoille ja minkälaisia kehittämisideoita päiväkodin työntekijöillä on sille, miten lasten sosioemotionaalisia taitoja voidaan tukea eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Tutkimuskysymyksiä laadittiin yhteensä kaksi pitäen tutkimuksen perusidean tutkittavasta aiheesta selkeänä ja rajaavana.

Näihin kahteen tutkimuskysymykseen päädyttiin, koska tutkimuskysymyksistä ensimmäinen kysymys kattaa hyöty- ja haittasuhteiden tutkimisen ja toinen kysymys kattaa taas tutkittavasta aiheesta esille tulleet kehittämisideat, joita päiväkodin työntekijöillä voi olla. Keräämällä päiväkodin työntekijöiden kehittämisideoita, voidaan löytää vinkkejä ja ideoita muille varhaiskasvatuksen työntekijöille, jotka työskentelevät eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Tutkimuskysymykset osoittautuivat hyväksi rakentaen perustan haastattelukysymyksille sekä tukien ja rajaten tutkittavaa aihetta.

2.2 Tutkimuksen perustelut

Keskeisenä lähtökohtana tässä tutkimuksessa on uuden tiedon tuottaminen. Eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän vaikutuksista lasten sosioemotionaalisisille taidoille ei ole tehty tämän hetkisen tiedon mukaan melkein ollenkaan tutkimuksia. Ainoat kaksi löytynyttä tutkimusta käsittelivät eri-ikäisistä lapsista koostuvaa ryhmää sivuten lasten sosioemotionaalisia taitoja ja -kehitystä muiden lasten kehitystehtävien kanssa. Tarkentavaa tutkimusta juuri tämän opinnäytetyön aiheesta ei ole tehty. Robert Wood Johnsonin (2015) tekemässä 20 vuoden ajan kestäneessä pitkittäistutkimuksessa tuli esille, että lasten sosioemotionaalisiin taitoihin kannattaa kiinnittää varhain huomiota, koska niillä nähdään olevan merkittävä vaikutus vanhemmalla iällä lapsen kokonaisvaltaiseen pärjäämiseen aikuisuudessa. Kyseisestä

pitkittäistutkimuksesta kerrotaan tarkemmin seuraavassa luvussa. Mainitusta tutkimuksesta esille tulleen tiedon myötä on merkittävää tutkia sitä, minkälaisia vaikutuksia lasten sosioemotionaalisille taidoille on eri-ikäisistä lapsista koostuvalla ryhmällä. Tutkimus voi antaa eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä työskenteleville päiväkodin työntekijöille tietoa ja vinkkejä ryhmässä toimimiseen ja sen vaikutuksista lasten sosioemotionaalisille taidoille.

2.3 Aiempia tutkimuksia

Sosioemotionaalisista taidoista ja sisarusryhmistä eli eri-ikäisistä lapsista koostuvasta ryhmästä on erikseen tehty melko paljon erilaisia tutkimuksia. Sosioemotionaalisista taidoista tehdyt opinnäytetyöt painottuvat paljolti varhaiskasvatuksen piiriin. Sisarusryhmistä, eli eri-ikäisistä lapsista koostuvasta ryhmästä, on tehty muutamia opinnäytetöitä. Sosioemotionaalisia taitoja ja eri-ikäisistä lapsista koostuvaa ryhmää ei ole tämän hetkisen tiedon mukaan tutkittu melkein ollenkaan niiden yhteisessä kontekstissa. Seuraavaksi käsitellään muutamaa tutkimusta, jossa on tutkittu lasten sosioemotionaalisia taitoja.

Opetushallitus on julkaissut Määtän ym. (2017, 5) tekemän tilannekartoituksen lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Tilannekartoituksen on laatinut Jyväskylän yliopiston psykologian ja kasvatustieteiden tiedekunnat. Tilannekartoituksessa selvitettiin millaista sosioemotionaalisten taitojen tutkimusta varhaiskasvatusikäisistä lapsista ja varhaiskasvatuksen palveluissa olevista lapsista on tehty Suomessa. Lisäksi tilannekartoituksessa selvitettiin, millaisia sisältöjä aiheesta on sisällytetty varhaiskasvatuksen työntekijöiden peruskoulutuksiin, millaisia täydennyskoulutusmahdollisuuksia heillä on ja lisäksi yleiskartoituksessa on koottu varhaiskasvatuksen kontekstin ja henkilöstön koulutustarkoitusten käytäntöjä, menetelmiä ja materiaaleja.

Määtän ym. (2017, 44) tilannekartoituksessa nousi esille tutkimustuloksiin neljä keskeistä aluetta; sosioemotionaalisten taitojen merkitys yksilön myöhemmälle kehitykselle, riskitekijöiden vaikutus lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehitykselle, ryhmän ja ympäristön merkitys sekä interventioiden tuloksellisuus. Yhteenvetona tutkimustuloksien pohjalta rakennettiin kehittämistarpeet ja -ehdotukset. Näitä olivat

muun muassa tutkimukseen kohdistuvat suositukset, kuten interventiotutkimusten tarpeen esille tuleminen Suomessa ja koulutukseen kohdistuvat suositukset, jotka liittyivät muun muassa sosioemotionaalisten taitojen täydennyskoulutukseen. Lisäksi menetelmiin kohdistuvat suositukset, kuten katkeamattoman ja joustavan jatkumon luominen yleisestä erityiseen tukeen sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa. (Määttä ym. 2017, 48–49.)

Robert Wood Johnson Foundation julkaisi heinäkuussa 2015 pitkäaistutkimuksen, jota oli tehty 20 vuoden ajan. Tutkimus julkaistiin *American Journal of Public Health* lehdessä. Tutkimuksessa selvitettiin, miten lasten sosiaaliset taidot vaikuttavat aikuisuuden menestykseen. Tutkimukseen osallistui 753 lasta, jotka arvosteltiin kahdeksan pisteen skaalalla, johon kuului muun muassa toisten kuunteleminen, esineiden jakaminen, auttavaisuus ja yhteistyö. Jokaista kohtaa arvioitiin lapsen toiminnan perusteella viiden pykälän asteikolla *todella hyvä-ei ollenkaan*-skaalalla. Jokaisesta kahdeksasta osa-alueesta laskettiin yhteinen keskiarvo, josta lapsi saivat yleispisteen sille, mille tasolle lapsi sijoittui sosiaalisilta taidoiltaan ja käyttäytymiseltään. Kahdenkymmenen vuoden ajan tutkijat seurasivat lapsia vanhempien ja erilaisten rekistereiden avulla. Tutkimus tallensi positiivisia ja negatiivisia saavutuksia, joita lapset saavuttivat 25 ikävuoteen mennessä. Tutkimuksesta tuli selville, että lapset, joilla oli hyvät sosiaaliset taidot lapsuudessa, elivät todennäköisemmin terveellisemmin sekä menestyivät elämässä hyvin aikuisina opiskeluiden sekä töiden parissa. Lapsilla, joilla todettiin olevan heikommat sosiaaliset taidot, jättivät todennäköisemmin koulun kesken, käyttivät huumeita ja alkoholia sekä tarvitsivat tukea valtiolta. Tutkimus näki myös sosiaalisten taitojen olevan vahvasti yhteyksissä emotionaalisiin taitoihin. (Robert Wood Johnson Foundation 2015, 1–4.)

Robert Wood Johnsonin (2015) tekemässä pitkäaistutkimuksessa esille tulleet tulokset osoittavat, kuinka tärkeä sosiaalisiin ja myös tunnetaitoihin on kiinnittää huomiota varhaiskasvatuksessa. Niillä on suuri vaikutus vanhemmallakin iällä kokonaisvaltaiseen pärjäämiseen aikuisuudessa. Tämän takia on myös kiinnostavaa tutkia eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmäkokoontalon vaikutuksia lapsen sosioemotionaalisiin taitoihin, jotta voidaan selvittää, onko sillä positiivisia vai negatiivisia vaikutuksia.

tuksia lasten sosioemotionaalisille taidoille ja niiden kehitykselle. Seuraavaksi käsitellään muutamaa opinnäytetyötä liittyen lasten sosioemotionaalisten taitojen tutkimiseen.

Hanna Järvisen (2016) opinnäytetyö tutki lasten sosioemotionaalisten taitojen tunnistamista ja tukemista varhaislapsuudessa. Tutkimus oli toteutettu kirjallisuuskatsauksena, joka muodostui artikkeleiden hausta, tutkimusten valinnasta, tutkimuskysymysten määrittämisestä ja tulosten esittämisestä sekä niiden analysoinnista. Tuloksista selvisi, että on erittäin tärkeää tunnistaa mahdollisimman varhain lapsella ilmenevät sosioemotionaalisten taitojen haasteet ja tukea lapsen kehitystä ja kasvua. Sosioemotionaaliset haasteet tulevat esille useilla eri tavoilla lapsilla. Yhtä ainoaa tai oikeaa tapaa ei voida nimetä siihen, miten haasteisiin pitäisi puuttua. Päivähoidon työntekijöiden selkeät ja yhdenmukaiset toimintatavat, ja työntekijöiden ja vanhempien samansuuntaiset ajatukset lapsen kehityksestä nähtiin asioiksi, jolloin lasten kehitystä ja kasvua voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla. (Järvinen 2016, 2.)

Maiju Siimala ja Mirka Sollo (2018) ovat tehneet opinnäytetyön, jonka aiheena on lapsen sosioemotionaalinen tuki varhaiskasvattajien näkökulmasta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä lastentarhanopettajien kokemuksia sosioemotionaalisesti tuettavien lasten kanssa työskentelystä ja heidän kanssaan käytetyistä tuen muodoista. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineistonkeruumenetelmänä siinä käytettiin teemahaastattelua. Tutkimustuloksista tuli esille, että lastentarhanopettajilla oli kokemuksia sosioemotionaalisten haasteiden kohtaamisesta. Laadukas vuorovaikutus lapsen, huoltajien ja varhaiskasvattajien kesken nousi sosioemotionaalisesti tuettavaa lasta tukeviksi asioiksi. Sosioemotionaalisesti tuettavien lasten kanssa toimiessa lasta fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti tukeva kasvatusympäristö oli tärkeässä asemassa. (Siimala & Sollo 2018, 2.) Seuraavaksi tuodaan esille yksi opinnäytetyö liittyen sisarusryhmiin.

Veera Kokon (2015) opinnäytetyö keskittyi tutkimaan työntekijöiden ja vanhempien kokemuksia päiväkodin sisarusryhmien toiminnasta. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada selville sisarusryhmien merkitystä ja sen tuomia mahdollisuuksia ja haasteita lasten oppimisen, kehityksen ja kasvun kannalta. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jossa aineistonkeruumenetelminä käytettiin kyselyä, haastattelua ja

havainnointia. Tutkimuksessa selvisi, että sisarusryhmät koettiin pääosin lasten kehittymistä ja oppimista tukevana. Pienet lapset oppivat mallioppimisen kautta ja isommat lapset taas oppivat ottamaan pienemmät huomioon. Haasteena nähtiin toiminnan toteuttaminen kaiken ikäisille lapsille. Pienryhmätoiminta ja vanhempien ja päiväkodin välinen tiedottaminen nousi kehittämiskohteeksi vanhemmille tehdyssä kyselyssä. (Kokko 2015, 2.)

Tiedonhankinnassa löytyi kaksi tutkimusta, jotka liittyivät vahvasti tämän opinnäytetyön tutkittavaan aiheeseen, joita olivat sosioemotionaaliset taidot ja sisarusryhmät eli eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä. Nämä kaksi tutkimusta antavat, jonkinasteista pohjaa ja suuntaa sille, mitä mahdollisesti myös tässä tutkimuksessa saattaa tulla ilmi tutkimustuloksissa. Näissä kahdessa tutkimuksessa nousi esille positiivisia ja negatiivisia sekä myös neutraaleja tuloksia liittyen lasten sosioemotionaalisiin taitoihin ja kehitykseen.

Ansari Aryan (2017, 1) julkaisema määrällinen tutkimus keskittyi tutkimaan viisivuotiaiden lasten kehitystä saman ikäisistä lapsista koostuvan lapsiryhmän (5-vuotiaat) ja eri-ikäisistä lapsista koostuvan (3-5-vuotiaat) lapsiryhmän välillä, vertaillen min-kälaisia hyötyjä ja haittoja eri-ikäisistä lapsista koostuvasta lapsiryhmästä on lapsille. Tutkimus oli toteutettu Yhdysvalloissa, ja siinä käytettiin tukena vuosina 2010–2011 tehtyjä asiakirjoja pitkittäistutkimuksesta, jossa oli tutkittu varhaislapsuuden päiväkotiryhmää. Tutkimus keskittyi tutkimaan lasten kehitystä sosioemotionaalisten taitojen, akateemisten taitojen ja toiminnoista suoriutumisen näkökulmasta. Tutkimuksessa pysyvää eroavaisuutta ei noussut lasten sosioemotionaalisten taitojen osalta. Tutkijat ovat eri mieltä siitä, onko eri-ikäisistä lapsista koostuva lapsiryhmä kehittävämpi kuin saman ikäisistä koostuva lapsiryhmä. Sosiaalisen oppimisen teorian mukaan eri tasolla olevat lapset voivat stimuloida toisiaan mallioppimisen ja vertaisoppimisen kautta, jonka voidaan mahdollistuvan eri-ikäisistä lapista koostuvan ryhmäkoonpanon ansiosta. Tutkimuksessa tuli ilmi, että ne viisivuotiaat lapset, jotka olivat eri-ikäisistä koostuvassa lapsiryhmässä, suoriutuivat huonommin matemaattisissa ja kirjallisissa taidoissa kuin saman ikäisessä lapsiryhmässä olleet lapset. (Arya 2017, 1.)

Tiina Hartikaisen (2014, 8–9) opinnäytetyössä keskityttiin tutkimaan sisarusuhteita päivähoidon sisarusryhmissä. Hän toi esille aiempia tutkimuksia, jotka liittyvät tutkittavaan aiheeseen. Tutkimuksessa Hartikainen toi esille Juhani Hytösen (1985) opintoprojektin, jossa päiväkotien toimintaa seurattiin reilun kahden vuoden ajan. Seurannassa oli mukana 14 sisarusryhmää ja 26 vertailuryhmää, yhteensä siis 40 ryhmää kokonaisuudessaan. Projektissa sisarusryhmällä tarkoitettiin lapsiryhmää, jossa lapsia oli 1-vuotiaasta 6-vuotiaaseen tai 1-vuotiaasta 10-vuotiaaseen. Tutkimuksessa käytettiin kolmea mittaria, jotka olivat henkilökunnalle suunnatut kyselylomakkeet, vanhemmille lähetetyt kyselylomakkeet sekä lasten toiminnan tarkkailu.

Opintoprojektin tuloksena voitiin todeta, että havaintoihin pohjaten sisarusryhmätoiminta ei vaikuttanut negatiivisesti lasten kehitykseen, toimintamahdollisuuksiin tai keskinäisiin suhteisiin. Sisarusryhmätoiminnalla nähtiin jopa olevan lievä positiivinen vaikutus lasten suotuisaan sosiaaliseen kehitykseen. Kasvatus- ja hoitohenkilökunnan arviointien mukaan sisarusryhmätoiminta ei kuitenkaan tukenut yhtä hyvin alle 3-vuotiaiden ja 5–6-vuotiaiden lasten kasvatuksellisia tavoitteita kuin vertailuryhmä. (Hytönen 1985, 40–41, Hartikaisen 2014, 9 mukaan.)

Robert Wood Foundationin (2015) tutkimuksessa ja Opetushallituksen julkaisemassa Määtän ym. (2017) tekemässä tilannekartoituksessa molemmissa selvisi, että lasten sosioemotionaalisilla taidoilla on suuri merkitys myöhempään pärjäämiseen aikuisuudessa. Järvinen (2016) sekä Siimala ja Sollo (2018) totesivat, että lasten sosioemotionaalisten taitojen haasteisiin on tärkeä puuttua varhain lapsuudessa. Lasten sosioemotionaalisia haasteita on hankala kohdata, koska siihen ei ole mitään yleispätevää kaavaa tai ohjetta. Yleisen kaavan tai ohjeen tekeminen on haastavaa, koska jokaisen lapsen sosioemotionaalisen taitojen tuen tarve on aina yksilöllistä.

Kokon (2015) sisarusryhmiin keskittynyt opinnäytetyö kertoi, että sisarusryhmät eli eri-ikäisistä lapsista koostuvat ryhmät nähdään pääosin lasten kehitystä ja oppimista tukevinä. Mallioppimisen merkitys korostui eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Haasteena nähtiin pienryhmätoiminnan toteuttaminen eri-ikäisille lapsille. Aryan (2017) tutkimuksessa ei taas löydetty minkäänlaisia vaikutuksia lasten sosioemotionaalisille taidoille kyseisellä ryhmäkokoopanolla. Sosiaalisen oppimi-

senteorian mukaan voidaan kuitenkin nähdä, että eri-ikäisten lasten ryhmä voi stimuloida lapsia mallioppimiseen ja vertaisoppimiseen, mikä tuli Kokonkin (2015) opinnäytetyössä esille. Hytösenkin (1985) opintoprojektissa tuli ilmi, että eri-ikäisten ryhmällä on lievä positiivinen vaikutus lasten sosiaaliseen kehitykseen.

3 ERI-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä

Varhaiskasvatustalaki ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat varhaiskasvatuksessa olevien toimintamuotojen tavoitteita. Varhaiskasvatuksen eri toimintamuotoja ovat päiväkotit, perhepäivähoito ja muu varhaiskasvatus, kuten esimerkiksi kerhotoiminta. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan muun muassa henkilöstön koulutukselta, henkilöstörakenteilta ja lapsiryhmien koolta. Päiväkodeissa toiminta toteutuu pääosin ryhmämuotoisena. Lapsiryhmien rakenteen muodostaminen voi perustua lasten iän, sisarusuhteiden ja tuen tarpeiden mukaisesti. Ryhmien täytyy olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia sekä niitä suunniteltaessa täytyy ottaa huomioon ryhmien enimmäiskokoon ja henkilöstön mitoittamiseen liittyvät säännökset. Kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan tavoitteellisuuden ja suunnitelmallisuuden toteutumisesta sekä toiminnan kehittämisen ja arvioinnin toteutumisesta on lastentarhanopettajalla. Lastentarhanopettajat ja lastenhoitajat sekä muu varhaiskasvatuksen henkilöstö toteuttavat ja suunnittelevat toimintaa yhdessä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17.)

Tämä tutkimus keskittyi tutkimaan päiväkodin sisarusryhmiä eli eri-ikäisistä lapsista koostuvaa ryhmää. Sisarusryhmän määrittelyminen käsitteenä on melko haasteellista, koska virallista määritelmää sille ei löydy laista eikä asetuksista. Sisarusryhmä käsitettä ei myöskään tunnusteta varhaiskasvatusta määrittelevistä suunnitelmista, kuten varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2016 ja 2018). Sisarusryhmälle ei ole määritelty erinäistä muotoa tai ohjetta, miten ryhmän täytyy muodostua, joten sisarusryhmä, kuten päiväkodin muutkin ryhmät rakentuvat päiväkodin henkilöstö mitoituksen mukaisesti, josta on määritelty tarkasti valtioneuvosto asetuksessa varhaiskasvatuksesta. (A 23.8.2018/738, 1§.)

Vaikka tämä opinnäytetyö keskittyi tutkimaan päiväkodin sisarusryhmiä eli eri-ikäisistä lapsista koostuvaa ryhmää, voidaan tutkimuksesta saadut tulokset myös rinnastaa, esimerkiksi vuoropäivähoitoon, perhepäivähoitoon, avoimeen päiväkotitoimintaan ja kerhotoimintaan, jossa ryhmät voivat koostua myös eri-ikäisistä lapsista.

Yleisnimityksenä varhaiskasvatuksessa eri-ikäisistä lapsista koostuvasta ryhmästä käytetään sisarusryhmä-käsitettä. Opinnäytetyössä sisarusryhmä käsitettä ei käytetä, koska se saattaa harhaanjohtaa lukijaa siihen, että tutkimuksessa tutkittaisiin

sisaruksia. Eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä ilmaisu toimii sen sijaan tutkimuksen ideaa ja ajatusta ohjaavana käsitteenä. Sisarusryhmät perustettiin alun perin sitä varten, että perheen sisarukset pääsevät samaan ryhmään päiväkodissa. Tähän tutkimukseen osallistuneista kolmesta sisarusryhmästä eli eri-ikäisistä lapsista koostuvasta ryhmästä, kahdessa ei ollut haastatteluiden toteutumisaikaan sisaruksia. Sisarusryhmä ei siis aina koostu vain sisaruksista, vaan on myös ryhmiä, joissa sisaruksia ei ole ollenkaan ryhmän sisällä ja ryhmä koostuu yleisesti eri-ikäisistä lapsista.

Opinnäytetyöhön osallistuneet päiväkodintyöntekijät työskentelivät eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä, jossa ikäjakauma voi laajimmillaan koostua jopa 0-6-vuotiaista lapsista. Eri-ikäisten lasten ryhmälle tyypillistä on, että lapsien ikien välinen suhdeluku ei ole pysyvä. Ikien välinen suhdeluku saattaa vaihdella paljonkin kausittain riippuen siitä, minkä ikäisiä lapsia ryhmään hakee. Eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä ei siis ole tiettyä määrää tietyn ikäisiä lapsia.

4 VARHAISKASVATUKSEN TAVOITTEET

Varhaiskasvatuksen tavoitteita määritellään varhaiskasvatuslaissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Tavoitteet ohjaavat varhaiskasvatuksen periaatteita, toteutumista ja toimintaa.

4.1 Varhaiskasvatuslaki

Varhaiskasvatusympäristön on otettava huomioon lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset, jonka tavoitteena on toimia turvallisena lapsen oppimista kehittävästä ympäristönä. Varhaiskasvatuslaki luo pohjan varhaiskasvatuksen ryhmän muodostumiselle, jonka tulisi mahdollistaa varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutuminen. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kasvua ja kehitystä, kehittää lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä edistää vertaisryhmässä toimimista. (L 13.7.2018/540, 1-2 luku, 3§, 10§.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuuden toteutumista koko maan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sisältävät varhaiskasvatuslaissa säädettyjä varhaiskasvatuksen tavoitteita, sekä siihen liittyvän laadun kehittämistä. (L 13.7.2018/540, 5 luku, 21§.) Varhaiskasvatuslaki määrittää, että ryhmät tulee muodostaa siten, että varhaiskasvatukselle säädettyt tavoitteet pystytään täyttämään (L13.7.2018/540, 7 luku, 34§).

4.2 Varhaiskasvatussuunnitelma 2016

Opinnäytetyön tutkimuksen aikana voimassa oli 2016 vuonna tullut varhaiskasvatussuunnitelma, joka toimi tuolloin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähteenä ja oli käytössä varhaiskasvatuksessa. Uusi Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2018 otettiin käyttöön elokuussa 2019, jolloin opinnäytetyöhön tehty aineistonkeruu oli jo tehty. Tässä tekstissä otetaan kuitenkin esille myös varhaiskasvatussuunnitelman 2018 tavoitteita, koska ne ovat tällä hetkellä tapahtuvassa varhaiskasvatuksessa läsnä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen toteuttamista, järjestämistä ja kehittämistä sekä edistää yhdenvertaisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8).

Varhaiskasvatuksen yleisenä tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä lasten huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa opittujen tietojen ja taitojen avulla vahvistetaan lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on kehittää lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14–15.)

Varhaiskasvatus nähdään tärkeänä osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on tärkeä tehtävä luoda luottamuksellinen suhde lapseen sekä ylläpitää yhteistyötä huoltajien kanssa, mikä tuo lasten turvallisuutta ja jatkuvuutta lasten elämään. Henkilöstön tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta toimivat pedagogisen toiminnan perustana. Tärkeä on tuntea jokainen lapsi ja ottaa hänet huomioon yksilönä omassa kehityksessään. Pysyvät vuorovaikutussuhteet ovat edellytyksenä lasten tuntemiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 19.)

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin tärkeitä elementtejä on henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus lähiympäristön ja huoltajien kanssa. Yhteisön tarkoitus on rohkaista lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäseninä. Henkilöstön on tärkeä tukea lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalia lasten välisiä ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan erimielisyyksiin ja ristiriitoihin sekä opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 26.)

Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet kytkeytyvät vahvasti tutkittavaan aiheeseen. Päiväkodintyöntekijöiden on tärkeä tietää ja ymmärtää eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän luomat hyödyt ja haasteet, jotta he voivat vaikuttaa muun muassa lasten välisiin vuorovaikutussuhteisiin tukien ja kannustaa lapsia harjoittelemaan monipuolisesti sosioemotionaalisia taitoja aikuisen tuen avulla. Varhaiskas-

vatuksen tavoitteista vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot ovat hyvin lähellä opinnäytetyön tutkittavaa aihetta, sosioemotionaalisia taitoja. Tämä tekee tutkittavasta aiheesta hyvin tärkeän varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumisen kannalta.

5 SOSIOEMOTIONAALISET TAIDOT

Sosioemotionaalisia taitoja voidaan tutkia yhtenäisenä käsitteenä tai ne voidaan jakaa sosiaalisiin taitoihin ja tunnetaitoihin.

Sosioemotionaaliset taidot vaikuttavat siihen, kuinka hyvin ihminen sopeutuu ympäristöönsä ja kuinka paljon hän saavuttaa elämässään. Sosioemotionaalisten taitojen kehittäminen on tärkeää sekä yksilön hyvinvoinnin sekä yhteisöjen ja koko yhteiskunnan kannalta. Ihmisen kyky mukautua, olla kekseliäitä, toimia muiden kanssa ja ottaa kollektiivinen ja henkilökohtainen vastuu on yhä enemmän tulossa hyvin toimivan yhteiskunnan tunnusmerkiksi. (Chernyshenko, Kankaras, Drasgow 2018, 4.)

Ahonen (2017, 16) tuo esille McKownin ym. (2009, 867) käsityksen siitä, että lasten taito oppia sosioemotionaalisia taitoja on usein liitetty sosiaaliseen kompetenssiinsa. Sosiaaliseen kompetenssiin kuuluu sosiaaliset taidot ja sosiokognitiiviset taidot. Sosiaalisia taitoja ovat muun muassa taito tehdä yhteistyötä muiden kanssa ja liittyä ryhmään. Sosiokognitiivisiin taitoihin kuuluu taas sosiaaliset aiheet ja tavoitteet, itsearvostus ja käsitykset itsestä, sekä sosiaalinen ymmärtäminen (Neitolan 2011, 19, Ahosen 2017, 16 mukaan.) Ahonen korostaa Salmivallin (2008, 71–73) ajatusta siitä, että käsitteenä sosiaalinen kompetenssi nähtäisiin eräänlaisena katterminä sosiaaliselle kyvykkyydelle. (Ahonen, 2017, 16).

Sosioemotionaalisia taitoja ja sosiaalista kompetenssia on tarpeetonta asettaa vastakkain. Ahonen (2017, 17) haluaa korostaa käyttävänsä termiä sosioemotionaaliset taidot sosiaalisen kompetenssin sijaan, koska käsitteenä sosioemotionaaliset taidot ovat vakiintuneet käytännön kasvatusarkeen ja hän näkee, että sosioemotionaalinen kehitys jatkuu läpi ihmiselämän. Toisin kuin sosiaalinen kompetenssi käsitteenä saattaa johtaa harhaan siinä, että joku tulee ikään kuin valmiiksi, kompetentiksi, näiltä taidoiltaan ennen muita. Tässä opinnäytetyössä käytetään käsitettä sosioemotionaaliset taidot sosiaalisen kompetenssin sijaan, pohjaten Ahosen korostamaan eroon käsitteiden välillä.

5.1 Sosiaaliset taidot

Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan monia erilaisia asioita ja niiden määrittelemisen on vahvasti kiinni kulttuurista ja aikakaudesta. Nykyajan käsityksessä sosiaalisista taidoista on keskeistä se, että ihminen pystyy solmimaan nopeasti kontakteja hyvin erilaisiin ihmisiin ja olemaan luonteva ja keskustelevainen heidän kanssaan. Sosiaalisina taitoina kulttuurista ja aikakaudesta riippumatta voidaan nähdä se, että ihmisellä on laaja varasto vaihtoehtoja erilaisten sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseksi ja kyky valita oikea ratkaisu tilanteissa. Sosiaalisesti taitavalla ihmisellä voidaan nähdä olevan laaja kirjo erilaisia toimintamalleja käytössään, joiden avulla hän ottaa tilanteen kannalta tehokkaimman ja parhaan keinoin käyttöön. Erilaisia toimintamalleja ovat muun muassa sovittelu, neuvottelu, vetäytyminen ja ongelmaan tarttuminen. (Keltikangas-Järvinen 2010, 20, 22.)

Sosiaaliset taidot tarkoittavat myös kykyä ymmärtää toista ihmistä ja hänen tunteitaan ja näkökantojaan. Sosiaaliin taitoihin luetaan sekä empatia, eli taito asettua toisen ihmisen asemaan, että sympatia, mikä tarkoittaa myötäelämistä toisen ihmisen tunnekokemuksessa. Sosiaalinen herkkyys ja hienotunteisuus nähdään myös sosiaalisina taitoina. (Keltikangas-Järvinen 2010, 22–23.)

Sosiaalisia taitoja tarkastellaan yleensä kognitiivisinä taitoina, joihin kuuluu muun muassa ongelmanratkaisukyky, erilaisten vaihtoehtojen löytäminen ja tilanteiden selvittäminen. Usein kuitenkin helposti unohtuu, että sosiaaliin taitoihin liittyy myös kiinteästi aina eettinen ja moraalinen aspekti. Ihmisen ollessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa tehokkuuden ja toimivuuden lisäksi toiminnan täytyy olla myös eettisesti ja moraalisesti hyväksyttävää. Puhuttaessa sosiaalisista taidoista korostuu kasvatuksen merkitys. Lapsi löytää keinot selviytyä ryhmässä, mutta valitut keinot ovat ristiriidassa eettisyyden kanssa, jos kasvatusta ei ole. Aggressio on usein tehokkain keino toimia, koska sosiaalisesti rakentava käytös vie tavoitteeseen hitaammin tai ei ollenkaan. Tämän takia lapselle ei automaattisesti valikoidu sosiaalisesti toivottava käytös, jolloin kasvattajan rooli korostuu ohjaten lasta sellaiseen käytökseen, että yhteisökin hyväksyy sen. (Keltikangas-Järvinen 2010, 23–24.)

Sosiaalisuus ei tarkoita samaa kuin sosiaaliset taidot. Sosiaaliset taidot rakentuvat oppimalla, kun taas sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre. Sosiaalisuudella tarkoitetaan sitä, miten kiinnostunut henkilö on muiden ihmisten seurasta ja miten hän asettaa tilanteissa muiden ihmisten seuran yksinolon edelle. Keltikangas-Järvisen (2010, 17–18) mielestä sosiaalisuudelle parempi ilmaisu olisi seurallisuus. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot eivät ole riippuvia toisistaan. Ihminen voi kokea tarvetta olla muiden ihmisten seurassa, mutta samalla olla sosiaalisilta taidoiltaan kykenemätön toimimaan muiden ihmisten kanssa. Sosiaaliset taidot rakentuvat kasvatuksen ja kokemusten kautta. Tässä tilanteessa voidaan puhua sosiokulttuurisesta oppimisesta, kun kasvattaja kertoo lapselle, miten lapsen odotetaan meidän kulttuurissamme käyttäytyvän.

5.2 Tunnetaidot

Tunteet määritellään usein lyhytkestoiksi reaktioiksi, jotka koostuvat seuraavista osatekijöistä: kehon reaktiosta, tunneilmaisusta (ilmeet, eleet), toimintavalmiuksista, tunteita herättävien asioiden arvioinnista ja sisäisestä tunnekokemuksesta. Tunteiden osatekijöiden nähdään olevan vuorovaikutuksessa keskenään. (Laine & Vilkkö-Riihelä 2013, 10.)

Tunteet voidaan jakaa myönteisiin ja kielteisiin tunteisiin. Erilaisia tunteita, joita voidaan lasten kanssa käsitellä ovat muun muassa ilo, viha, pettymys, pelko, suru, rohkeus, mustasukkaisuus ja kateus. Myönteisten tunteiden lisäksi on tärkeä, että lapsen kanssa käydään läpi kielteisiä tunteita ja ohjataan niiden käsittelyyn. Lasta opetetaan ja ohjataan tunnistamaan ja ilmaisemaan kokemiaan tunteitaan ja selviämään voimakkaista tunnekokemuksista keskustelun, ymmärtämisen ja lohdutuksen kautta. (Riski Olosuhdetyöryhmän 2007, Koivusen & Lehtisen 2015, 143, mukaan.) Tunnetaidot tarkoittavat ongelmien ja aggressioiden käsittelykykyä sekä turhautumisien ja impulssien hallintaa. Tunnetaitoa on myös kyky suvaita erilaisia ihmisiä ja kohdata heidät aidosti. (Jalovaara 2005, 96.)

Tunne voi tarttua monin eri tavoin. Katsojassa tunnereaktion tai -ilmeen voi laukaista esimerkiksi iloiset tai vihaiset kasvot. Ryhmätilanteissakin vaikuttavat nämä sanattomat tunnesignaalit. Empatiankin nähdään perustuvan tähän tunteiden tarttumiseen. Empatia tarkoittaa ihmisen eläytymistä toisen mielentilaan. Ihminen, jolla on empaattista kykyä, pystyy oman sisäisen henkisen jäljittelyn avulla asettumaan toisen ihmisen mielentilaan. Jo varhaisiässä lapsi voi tuntea empatiaa. Esimerkiksi lapsi voi tuntea mielihahaa, kun toinen lapsi itkee. (Jalovaara 2005, 27.)

Tunteilla on vahva yhteys vuorovaikutukseen. Ilman tunteita ei voi tulla toimeen, minkä nähdään erityisesti korostuvan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tunteiden avulla ihmisellä on kyky samaistua toisen ihmisen asemaan. Tunnistamalla, miltä toisesta ihmisestä tuntuu, kykenee ihminen sitten vasta toimivaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Jalovaara 2005, 38.)

Lapsen kasvaessa turvallisten ja lämpimien ihmissuhteiden ympäröimänä hän harjaantuu tunnetaitoisuuteen. Tunnetaitoisuuden piirteitä on, että lapsi osaa tunnistaa ja nimetä tunteita itsessään ja muissa ja valita näiden pohjalta rakentavia toimintatapoja. Mallien tarjoamisen lisäksi lasta on hyvä tietoisemmin ohjata tunteiden luovimiseen nykyisiä ja tulevia tarpeita kuulostellen. (Kärkkäinen 2017, 21.)

Tunteiden säätelyn avulla lapsi oppii säätelemään käyttäytymistään. Tunteissa tapahtuvien muutoksien heijastuessa lasten käyttäytymiseen on hyvä aikuisen ohjattaessa lasta pitää mielessä se, että lapsen oppiessa hallitsemaan kielteisiä tunteitaan hänen lähiympäristönsä häiritseväksi mieltämä käyttäytyminen usein vähenee. Lapsen myönteisten tunteiden vahvistaminen kiittämällä ja kehumalla lisää lapsen positiivisen sosiaalisen käyttäytymisen mahdollisuuksia. Myönteisten ja kielteisten tunteiden säätelyiden lisäksi tunteiden säätely pyrkii huolehtimaan lapsen kokonaisvaltaisesta toimintakyvystä ja hyvinvoinnista pitämällä lapsen tunne-elämän avoimena ja joustavana. (Kokkonen 2010, 21–22.)

5.3 Itsesäätely sosioemotionaalisten taitojen pohjana

Itsesäätelytaidoilla tarkoitetaan lapsen taitoa säädellä omia tunteitaan, käyttäytymistään ja kognitiivista toimintaansa tilanteen vaatimalla tavalla. Tunteiden säätelyyn liittyy omien tunteiden tunnistamisen lisäksi myös taito ilmaista niitä tavalla, joka huomioi lapsen omat tavoitteen ja muut ihmiset. (Aro 2011a, Ahosen 2017, 18 mukaan.) Kasvaessaan lapsi oppii itsesäätelytaitoja. Itsesäätelytaitoihin voi sisällyttää tunteiden tunnistamisen lisäksi etäisyyden ottamisen omaan ajatusmaailmaan ja oman toiminnan ohjauksen. Toiminnan, tunteiden ja ajatusten ollessa tilanteeseen sopivia, sujuvat myös sosiaaliset suhteet. Taito sietää negatiivisia tunteita ja selvillä ristiriitoja mahdollistaa jouhevamman toiminnan. (Kärkkäinen, 2017, 17–19.)

Temperamentti ja kieli vaikuttavat myös lapsen itsesäätelytaitoihin. Pienen lapsen temperamentilla on suuri vaikutus säätelyn valmiuksiin. Lasten väliset synnynnäiset temperamenttierot ilmenevät kynnyksellä reagoida tilanteisiin ja reaktioiden voimakkuuteen. Kieli on taas tehokas itsesäätelyn apuväline. Kielen avulla lapsi saa apukeinon itsensä ohjaamiseen ja kaoottisuuden jäsentämiseen. Kielellisen kehityksen eteneminen vaikuttaa myös itsesäätelyn valmiuksiin (Kärkkäinen, 2017, 19.) Voidaan siis todeta, että lasten kielellinen kehitys on vahvasti yhteyksissä lasten sosioemotionaalisiin taitoihin itsesäätelytaitojen rinnalla. Nämä kolme osa-aluetta ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa ja vaikuttavat suhteessa toinen toisiinsa.

Puhuttaessa lapsen sosiaalisesta kanssakäymisestä vertaisryhmän jäsenten ja aikuisten kanssa, itsesäätelytaito on avainasemassa. Itsesäätelytaidot mahdollistavat lapselle kyvyn sosiaaliseen vuorovaikutukseen, jonka kautta lapsen kehitykselle merkitykselliset sosiaaliset kokemukset mahdollistuvat. Itsesäätelytaitojen kehittyessä lapsi oppii säätelemään tunnekokemuksiaan, mikä kehittää lapsen ymmärrystä siitä, mikä on hyväksyttävää käytöstä missäkin tilanteessa. Tämän ansiosta lapsi oppii oman käyttöksensä ja sosiaalisen ympäristön yhteyden. (Aronen 2017, 19–20.)

Lapsen haasteet itsesäätelytaidoissa johtavat usein siihen, että ympäristö kokee lapsen käyttäytymisen hankalaksi. Itsesäätelytaitojen puute voi näkyä arjessa lapsen tunteiden ja käyttäytymisen yli- tai alisäätelynä. Alisäätelävästi käyttäytyvä lapsi

voi olla aggressiivinen, uhmakas tai uhkarohkea ja vastaavasti ylisäätelevästi käyttäytyvä lapsi taas vetäytyvä. Lasten itsesääteilytaitoja haastaa voimakkaat tunteet, kuten viha tai pettymys. (Aro 2011c, Arosen 2017, 20 mukaan.)

5.4 Vertaissuhteet

Perhe ja vertaisryhmä ovat lapsen sosialisatiossa kaksi tärkeintä ympäristöä. Perheen kautta lapsi saa ensimmäiset kokemuksensa sosiaalisesta maailmasta. Lapsi oppii sosiaalisen vuorovaikutuksen perustaitoja ja saa perusturvallisuuden elämänsä. Vertaissuhteiden syntyessä vertaisryhmässä lapsi oppii tunnistamaan, että positiivisella sosiaalisella käytöksellä saa todennäköisemmin ystäviä kuin negatiivisella käytöksellä. Kyseisillä havainnoilla on suuri merkitys lapsen kehityksen kannalta. Jos lapsi jää täysin vaille positiivisia kokemuksia vertaissuhteissaan, hän saattaa vetäytyä toisten seurasta kokiessaan torjutuksi tulemista. Tästä saattaa syntyä noidankehä, jolloin lapsen heikot sosiaaliset taidot eivät harjoituksen puutteen vuoksi kykene kehittymään. (Ahokas ym. 2012, 21.)

Oleellisia rooleja sosiaalistumisessa ovat samaistuminen, palautteet ja lähipiirin ja ympäristön kasvatus ja mallit. Varhaislapsuudessa lapsen lähipiiri toimii mallina melkein pä kaikilla alueilla aina pöytätavoista ja kielenkäytöstä siihen, kuinka toista ihmistä kohdellaan. Leikki-iässä vaikuttajien määrä kasvaa muun muassa fiktiivisten mallien ja internetin kautta. Leikki-iässä lapsen nähdään usein samaistuvan omaan sukupuoleen, mutta myös vastakkaisen sukupuolen tehtävät ja lelut koetaan mielenkiintoisiksi. Palautteen kautta lapsi oppii ohjamaan toimintaansa ja saatu palaute kertoo lapselle, millainen toiminta ja käytös on toivottavaa. (Vilkko-Riihelä & Laine 2013, 54–55.)

Vertaissuhteiden kautta lapsi oppii tasavertaista vuorovaikutusta, ja siksi niillä on lapsen kehitykselle suuri merkitys. Päiväkoti-ikäisen lapsen vuorovaikutus ikätovereidensa kanssa auttaa lasta kasvamaan pois egosentrisistä toimintamalleista. Lapsen ja vanhemman väliset suhteet eivät usein ole tasavertaisia, jonka johdosta ne

eivät opeta lapselle jakamisen, johtamisen tai pärjäämisen taitoa ristiriitaisissa tilanteissa yhtä hyvin kuin vertaissuhteet. (Ahokas ym. 2012, 22.)

Vertaissuhteet rakentuvat usein leikin kautta ja mahdollistavat vertaissuhteiden kehittymisen. Leikin kautta lapsi voi harjoitella tulevia ihmissuhteita ja elämäntilanteita. Leikin avulla lapsi voi kehittää sosiaalisia taitoja, ajattelua ja mielikuvitusta, oppia käytännön taitoja ja eläytyä erilaisiin rooleihin. Leikki toimii siltana sosiaalisiin suhteisiin. (Vilkko-Riihelä & Laine 2013, 56.)

0–2-vuotiailla leikki on vielä pääosin yksinleikkiä. Yksinleikissä lapsi tutustuu, toistaa, koskettelee ja kokeilee erilaisten esineiden ominaisuuksia. Vaikka kaksivuotiaat lapset leikkivät pääosin yksinleikkiä, saattaa leikki kestää kauemmin, jos toinen lapsi leikkii rinnalla. Lapset tiedostavat toistensa läsnäolon, mutta eivät kuitenkaan leiki yhdessä. Tätä kutsutaan rinnakkaisleikiksi. Rinnakkaisleikin aikana lapsi saattaa hämmästyä toisen lähtiessä pois leikistä tai toinen lapsi saattaa ottaa kesken leikin toiselta lapselta lelun pois. Kaksi-kolmevuotiaat lapset alkavat leikkiä sivuavia leikkejä, joissa lapset muun muassa lainaavat tavaroita toisilleen, mutta leikit pysyvät vielä melko itsenäisinä. Yhteisleikkien nähdään mahdollistuvan vasta neljän-viiden vuoden iässä. (Vilkko-Riihelä & Laine 2013, 56.)

6 SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS

Sosioemotionaalinen kehitys käsitteenä on laaja. Keltikangas-Järvinen (2010, 16) näkee sosiaalisen ja emotionaalisen kehityksen nivoutuvan käytännön elämässä niin kiinteästi toisiinsa, että niiden erottelu tässä yhteydessä tuntuu epäluonnolliselta. Lisäksi hän korostaa, että sosioemotionaalinen kehitys, sosioemotionaaliset taidot ja sosioemotionaalinen tuen tarve ovat vakiintuneet varhaiskasvatukseen.

Määttä ym. (2017) tuovat esille tilannekartoituksessaan Shulmanin (2016) ajatuksen siitä, että eri teoreettisten näkemysten ja lähestymistapojen kautta ei ole vielä kuitenkaan saavutettu yksimielisyyttä siitä, millaista lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehityksen luonne perusteiltaan on. Osa teorianmuodostuksesta käsittää lapsen kehityksen perustuvan sisäsyntyisiin valmiuksiin ja ennalta ohjelmoituihin kehityskatauluihin. Osa käsittää taas lapsen kehityksen etenevän vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, sekä ensisijaisesti lapsen kehollisen kokemuksen ja kypsymisen pohjan nähdään korostuvan. Näiden kahden teorianmuodostuman keskitienä nähdään lapsen sosioemotionaalisen kehityksen etenevän kognitiivisen ja sosiaalisen kehityksen jatkuvana vuorovaikutuksena. (Määttä ym. 2017, 7.)

Puhuttaessa lapsen sosioemotionaalisen kehityksen teorianmuodostuksista, voidaan nostaa esille tässä yhteydessä lapsiryhmän merkitys. Osa teorianmuodostuksesta käsittää, että lapsen sosioemotionaalinen kehitys etenee lapsen ollessa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, jolloin lapsiryhmällä itsessään voidaan nähdä olevan suuri rooli lapsen sosioemotionaalisen kehityksen kannalta varhaiskasvatuksessa. Tässä opinnäytetyössä tutkittiin eri-ikäisistä lapsista koostuvaa ryhmää ja sen vaikutuksia lasten sosioemotionaalisille taidoille. Tärkeä on siis saada selville juuri, millaisia vaikutuksia eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä tarjoaa lapsen sosioemotionaaliselle kehitykselle.

Sosioemotionaalisella kehittymisellä tarkoitetaan yksilön oman, tasapainoisen tunne-elämän, myönteisten sosiaalisten tavoitteiden ja tarkoituksenmukaisen toiminnan saavuttamista sekä ihmisten välisten vuorovaikutuksen parantamista. Näiden kehitystehtävien saavuttamiseksi lapsen täytyy oppia kuuntelemaan toisia ja tekemään yhteistyötä pari- ja ryhmätyöskentelynä sekä ottamaan kontaktia toisiin ihmisiin. Lisäksi lapsen täytyy oppia odottamaan omaa vuoroaan, auttamaan toista

sekä sietämään häviämistä. Tämä johdattaa lapsen vuorovaikutussuhteiden hallintaan ja vastuulliseen päätöksentekoon. (Kokkonen 2010; Takala 2015, Sääkslahden 2018, 111 mukaan.)

Weissbergin (2015, 6–7) mukaan lapsen sosioemotionaalisen alueen kehitystehtäviä ovat itsesäätely, itsetuntemus ja itsetietoisuus, sosiaalinen tietoisuus, ihmissuhteiden taidot ja vastuullinen päätöksen teko (Weissberg ym. 2015, 6–7, Määtäen ym. 2017, 7 mukaan). Lapsen varhaiset kokemukset vaikuttavat lapsen uusiin sosiaalisiin suhteisiin ja vuorovaikutustilanteisiin. Lapsen sosiaalisen kehityksen kannalta on hyvin merkittävää, että lapselle rakentuu varhaislapsuudessa turvallinen kiintymyssuhde vanhempaan. Vähitellen vuorovaikutus laajenee lähipiiriin, kuten sukulaisiin ja ystäviin ja siitä institutionaalisen kasvatuksen piiriin päiväkotiin ja kouluun, joissa lapselle syntyy lisää sosiaalisia suhteita. (Lehtinen, Vauras & Lerkkanen 2016, 193.)

Emotionaalinen kehitys eli tunnekehitys etenee aina yksilöllisesti, ihan kuten lapsen muukin kehitys. Emotionaaliseen kehitykseen liittyy vahvasti myös empatiakyvyn kehittyminen, jotka molemmat kehittyvät lapsen ollessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Tunteiden kokeminen on yksilöllistä ja ne ilmenevät, muuttuvat ja vaihtelevat eri tavoin. Tunteilla on tapana tarttua herkästi lapselta toiselle. (Kerola, Kujanpää & Kallio 2007, Koivusen & Lehtisen 2015, 143–144 mukaan.) Kokkonen 2010 ja Takalan 2015 mukaan emotionaalinen pätevyys syntyy kokemuksista, joita lapselle kertyy toisen tunteisiin samaistumisesta ja toisen auttamisesta sekä tunteiden sietämisestä, jotka esimerkiksi häviäminen synnyttää. (Sääkslahti 2018, 111).

Emotionaaliset taidot alkavat kehittymään jo vauvana. Alle 1-vuotias vauva ilmaisee itseään itkemällä ja hymyilemällä. Muutaman kuukauden ikäisenä vauva alkaa jorkkeltelemaan ja äänteleämään sekä yrittää kosketella muita. Noin yhdeksän kuukauden ikäisenä lapsen oman tahdon ja mielen ilmaisut alkavat tulla esiin. Vuoden ikäinen lapsi osaa ilmaista itseään jo muutamien sanojen avulla. 1–3-vuotias lapsi elää melko minäkeskeistä aikaa. Lapsi on oppinut ilmaisemaan itseään, mutta vaikka lapsi on kiinnostunut muista, eivät lapsen taidot vielä riitä ottamaan muita lapsia huomioon. (Kokkonen 2010; Nurmi 2015, Sääkslahden 2018, 116–117 mukaan.)

4–6-vuotias lapsi alkaa tarvitsemaan kavereita ja enemmän vuorovaikutusta muiden kanssa. Lapsi alkaa vähitellen oppimaan empatiaa ja sosiaalisia taitoja yhteisten leikkien kautta. Sosiaaliset taidot lapsi oppii olemalla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Tämän takia lapset alkavat vähitellen nauttimaan myös yksinkertaisista sääntöleikeistä, ja lasten välille alkaa muodostumaan ystävyys-suhteita (Keltikangas-Järvinen 2010; Nurmi ym. 2015, Sääkslahden 2018, 117 mukaan.)

6.1 Biologinen perimä, persoona ja temperamentti

Biologia eli geneettinen perimä heijastuu lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Lapsen temperamenttipiirteet ja neurologinen perimä ovat synnynnäisiä ominaisuuksia, joihin kasvatuksella ei voi vaikuttaa. Kasvatuksellisten keinojen avulla lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehitystä voidaan tukea siten, että lapsi oppii ilmaisemaan itseään ja huomioimaan toiset sosiaalisesti suotuisalla tavalla, geneettisistä lähtökohdista huolimatta. (Ahonen 2017, 17.)

Temperamentti tarkoittaa ihmiselle ominaista käyttäytymistyyliä ja reagointitapaa. Temperamentissa näkyvät biologiset ja synnynnäiset taipumukset, joita usein kutsutaan persoonallisuuden biologiseksi pohjaksi. Temperamenttipiirteiksi kutsutaan muun muassa aktiivisuutta, rytmisyyttä, ärtyvyyttä, mielialaa, pitkäjänteisyyttä, aistiherkkyyttä ja sopeutumista. (Vilkko-Riihelä & Laine 2013, 43–44.)

Psykologiassa persoonallisuus määritellään ihmisen psyykkisten ominaisuuksien melko pysyväksi kokonaisuudeksi. Tunteet ja motivaatio ovat osa persoonallisuutta. Vaikka persoonallisuus on suhteellisen pysyvä, ei se silti ole muuttumaton ja jäykkä järjestelmä, vaan muutosaltis ja avoin. Persoonallisuus voi sekä muuttua myönteiseen että kielteiseen suuntaan erilaisissa elämäntilanteissa. Persoonallisuus ilmentää ihmisen suhdetta itseensä ja muihin. (Vilkko-Riihelä & Laine 2010, 12.)

Monet persoonallisuustutkijat uskovat biologisen perimän määrittelevän noin puolet lapsen persoonasta. Geneettisesti määrittyneitä persoonallisuuden piirteitä vahvistavana tai heikentävänä tekijänä nähdään ympäristön tuoma vaikutus. Ahonen (2017, 18) on kuitenkin sitä mieltä, että ympäristöllä on suurempi vaikutus lapsen kehitykselle. Ahonen näkee biologian lapsen kehityksen kulmakivenä, jonka päälle

ympäristön vaikutus rakentaa ja vie kehitystä eteenpäin sen vaikuttamaan suuntaan. (Ahonen 2017, 17–18.)

Aikaisemmin on ajateltu, että vauvan syntyessä temperamentin biologin pohja on valmiina. Tutkimuksissa on kuitenkin pystytty osoittamaan, että lapsen ensimmäisten vuosien hoivakokemukset voivat muuttaa temperamentin biologista pohjaa eikä vain temperamentin muotoa, jonka kasvatuksen kautta saa. (Keltikangas & Järvinen 2010, 29.)

Persoonallisuus ja temperamenttieroit tulevat näkyviin erilaisissa opetus- ja kasvatustilanteissa. Tämän hetkisen tieteellisen näkemyksen mukaan nämä piirteet ovat kokemuksen perusteella muokkautuvia, joten opetuksen ja kasvatuksen voidaan nähdä muokkaavan lasten persoonallisuutta ja temperamenttia. Itsesäätelytaitojen avulla voidaan tukea lapsia selviämään tilanteista ja ylittämään ristiriitoja, joita lasten väliset erilaiset persoonallisuus ja temperamenttipiirteet tuovat esille. (Lehtinen ym. 2016, 184.)

6.2 Aikuisen tuki lasten sosioemotionaalisisessa kehityksessä ja -taidoissa

Aikuisen roolilla lasten sosioemotionaalisisessa kehityksessä on keskeinen asema. Useissa kannanotoissa väitetään, että lasten sosioemotionaalinen kehitys ja siinä mahdollisesti esiintyvät haasteet johtuvat ainoastaan lasta ympäröivien aikuisten toiminnasta. Toisin sanoen lapsen sosioemotionaalisen kehityksen haasteiden syynä on lapsen kehityksen suoranainen häirintä. Väittelyn keskellä Aronen (2017, 21) haluaa kuitenkin muistuttaa, että tarkkojen syy-seuraus-suhteiden päättelemine on haasteellista, koska lapsi on monisyinen kokonaisuus, eikä aikuinenkaan voi suojella lasta kaikilta ympäristön haitallisilta vaikutuksilta. Ratkaisuna Aronen ehdottaa, että tärkeintä on keskittyä tukemaan lapsen sosioemotionaalista kehitystä taitojemme mukaan kiinnittämällä huomiota sosiaalisiin ja tunnetaitoihin.

Lapset eivät itsenäisesti omaksu sosiaalisia suhteita tai sosiaalista kokemusta, joten aikuisen tuella on suuri rooli lapsen ollessa vuorovaikutuksessa ympärillä olevien ihmisten kanssa. Vuorovaikutus muuttuu lapsuudessa välittömästä emotionaalisisesta kontaktista yhteiseksi puhevuorovaikutukseksi ja toiminnaksi. Vuorovaikutus

rikastuu ja monimutkaistuu, mikä muuttaa yhä monimutkaisemmaksi taitojen ja tietojen omaksumisen. (Hakkarainen 2008, Heleniuksen & Korhosen 2008, 15 mukaan.)

Sosioemotionaalisten taitojen harjoittelu lämpöisen vuorovaikutuksen ja pedagogisen toiminnan yhteistyönä on erittäin tärkeää. Ahosen (2017, 218–219) mukaan sosioemotionaalisiin taitoihin kuuluvan tunnekasvatuksen harjoittelu toteutuu yksittäisten tuokioiden kautta useissa päiväkodeissa. Suurta sosioemotionaalista tukea tarvitsevien lasten tuen tarve ei täyty vain yksittäisten tuokioiden kautta. Lasten sosioemotionaalisia taitoja tulisi harjoitella läpi päivän muiden lasten ja aikuisten tarjoaman tuen kautta. Varhaiskasvatuksessa aikuisella on merkittävä rooli auttaa lasta sanoittamaan ja tunnistamaan tunteita itsessään ja muissa. Lisäksi sosioemotionaalisia taitoja harjoiteltaessa tärkeää on aikuisen herkkyys tukea lapsia erilaisissa tunteiden säätelyissä ja tunnistaa tunteita lapsissa.

Lapsen ensimmäisinä vuosina sosioemotionaalisen kehityksen kannalta on oleellista synnyttää lämmin ja turvallinen ilmapiiri niin sosiaalisesti kuin psyykkisesti ja fyysisestikin. Empaattinen ja lämmin ilmapiiri sekä myönteiset tuntoaistimukset ovat ensiarvoisen tärkeitä. Kasvattajalla on tärkeä vastuu reagoida lapsen vuorovaikutuspyrkimykseen ja itseilmaisuun. (Kokkonen & Klemola 2013; Takala 2015, Sääkslahden 2018, 117 mukaan.)

3–4-vuoden ikäinen lapsi osaa jo matkia erilaisia tunteita eleillä ja ilmeillä. Kielteisiä tunteitaan lapsi pystyy tässä iässä hallitsemaan jonkin verran sekä lapsi pystyy turvallisuudessa ilmapiirissä jo ilmaisemaan muun muassa iloa, surua ja empatiaa. Tässä ikävaiheessa kasvattaja voi rohkaista lapsia itseilmaisuun esimerkiksi kehollisen ilmaisun kautta, jonka kautta voidaan näyttää perustunteita. (Takala 2015, Sääkslahden 2018, 118 mukaan.)

5–8-vuotias lapsi ilmaisee jo enemmän tunteitaan sanallisesti toiminnan sijaan. Siitä huolimatta kasvattajan on tärkeä verbaalisen vuorovaikutuksen lisäksi mahdollistaa lapselle tilanteita ilmaista tunteitaan esimerkiksi liike- ja kehonilmaisun kautta. Pitkällä aikavälillä tämän nähdään parantavan lapsen hyvinvointia. (Kokkonen & Klemola 2013; Nurmi ym. 2015; Takala 2015, Sääkslahden 2018, 117 mukaan.)

Ahonen (2017, 22) tuo esille laajan tutkimusnäytön, joka todistaa, että sosioemotionaalisilla taidoilla on vahva yhteys siihen, miten lapsi tulee menestymään varhaiskasvatuksessa, koulussa ja aikuisuudessa. Sosioemotionaalisia taitoja tulisi Ahosen mielestä tuoda vielä entistä keskeisemmäksi teemaksi varhaiskasvatukseen, koska taidot heijastuvat lapsen sosiaalisen elämän ohella, myös lapsen akateemiseen suoriutumiseen. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että varhaiskasvattajilla on paljon tietoa lasten sosioemotionaalisesta kehityksestä ja taidoista sekä siitä, miten niitä voidaan tukea. Haasteena on kuitenkin vielä tiedon soveltaminen käytäntöön. Perehtymällä haasteisiin hyvissä ajoin voidaan ehkäistä tulevien ongelmien kasaantumista, varsinkin, kun lasten ikä ja kehitystaso mahdollistaa paljon sosiaalisten taitojen kehitystä. Varhaiskasvatuksessa on lisäksi huomattavasti väljempi päiväohjelma verrattuna esimerkiksi koulumaailmaan, jota määrittävät oppiainekohtaiset tavoitteet ja tiukemmat aikataulut. Tämän johdosta varhaiskasvatuksessa tulisi ottaa tästä tilaisuudesta hyötyä käyttäen aikaa lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemiseen.

Kasvattajan tulisi vaalia lapsen luontaista innostusta tarttua tilanteisiin. Positiivisen otteen omaaminen voidaan nähdä suurena voimavarana varhaiskasvatuksessa. Tunnetaitoisella henkilöllä on usein myös empatiaa ja sosiaalisia taitoja. Tämän takia on tärkeää, että lapsi oppii kestämään turhautumisia ja vaikeuksia sekä tunnistamaan omia tunteitaan. Kasvattajat viestivät ilmeillä, eleillä ja sanallisella palautteella suhtautumistaan lasten tunteisiin. (Jalovaara 2005, 10, 20.)

Aikuisen tunnetaitoa on kyky tunnistaa tunteita itsessään ja muissa, sekä nimetä niitä. Tärkeää on myös tiedostaa niiden alkuperä ja vaikuttaa tunnekäyttäytymiseen eli tunteiden ilmenemiseen. Lapsen tunnetaidoilla voidaan tarkoittaa taas lapsen taitoa leikkiä muiden kanssa tai mielihalujen hallitsemista. Perusedellytyksenä sille, että kasvattajasta tulisi lapselle tunnemalli on turvallisen ilmapiirin luominen. Kasvattajan ongelmanratkaisu- ja kommunikointitavat ovat sekä toiminta että käyttäytymismalleja. Lapsi alkaa muodostamaan aikuisen mallista ihmiskuvaa. (Jalovaara 2005, 95–96.)

Varhaiskasvatuksen oppimiskäsityksessä nähdään, että lapsi oppii parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteisten tunnekokemusten ja

vuorovaikutussuhteiden nähdään edistävän oppimista. Lapsen vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen osallisuuden ja oppimisen kannalta keskeisiä asioita. Henkilöstön antama ohjaus ja tuki on lapsen oppimisen kannalta tärkeää. Lapsen on tärkeä saada onnistumisen kokemuksia ja onnellisuutta omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja löytämään tosiasioita. Peruajatuksena laadullisessa tutkimuksessa nähdään todellisen elämän kuvaaminen, johon liittyy ajatus todellisuuden moninaisuudesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.)

Tyypillistä laadulliselle tutkimukselle on, että aineisto kootaan todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa. Laadullisessa tutkimuksessa suositaan laadullisten metodien käyttöä aineiston hankinnassa. Lisäksi tärkeää on, että tutkimukseen valittujen osallistujien joukko on tarkoituksenmukainen. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.)

7.1 Aineistonkeruumenetelmä

Päämenetelmänä kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on usein haastattelu. Suurena etuna haastattelussa tiedonkeruumenetelmänä on, että sen avulla pystytään säätelemään aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla. Tiedonkeruumenetelmäksi haastattelu valitaan usein monesta eri syystä. Haastattelun kautta tutkimuksessa korostuu haastateltavan subjektiivisuus ja se, että hän aktiivinen merkityksiä luova osapuoli. (Hirsjärvi ym. 2007, 200.)

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, mikä tukee parhaiten tutkimuksen tavoitteita saada selville vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymyksinä tässä tutkimuksessa toimivat, minkälaisia vaikutuksia eri-ikäisistä lapsista koostuvalla ryhmällä on lasten sosioemotionaalisisille taidoille ja miten lasten sosioemotionaalisia taitoja voidaan kehittää eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän ansiosta. Laadullisilla metodeilla voidaan saada kokonaisvaltaista tietoa työntekijöiden kokemuksista määrällisten eli kvantitatiivisten metodien sijaan. Tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmänä käytettiin ryhmähaastattelua. Ryhmähaastattelu sopi tutkittavaan aiheeseen hyvin, koska ryhmähaastattelun avulla saadaan monialaista, dialogista ja vertaiskokemuksellista tietoa aiheesta.

Hirsjärvi ym. (2007, 205) nostavat esille ryhmänhaastattelun olevan tiedonkeruumuotona varsin tehokas, koska samalla saadaan tietoa usealta henkilöltä yhtä aikaa. Ryhmähaastattelussa on hyvät ja huonot puolensa. Hyvänä puolena ryhmästä voi olla apua, jos keskustellaan muistinvaraisista asioista. Ryhmä auttaa myös väärinymmärrysten korjaamisissa. Huonona puolena voi ryhmässä olla dominoivia henkilöitä, jotka ohjaavat liikaa keskustelun suuntaa. (Hirsjärvi ym. 2007, 205–206.)

Opinnäytetyöhön haastateltiin Seinäjoen kaupungin päiväkotien eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän työntekijöitä. Tutkimukseeni osallistui työntekijöitä kolmesta eri päiväkodista Seinäjoelta. Ryhmähaastatteluita kerääntyi yhteensä siis kolme (3) kappaletta, jotka riittivät hyvin aineistoksi.

Ryhmähaastattelut toteutettiin huhti-toukokuussa vuonna 2019 päiväkotien tiloissa. Ryhmähaastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen nauhoitetut aineiston litteroitiin. Nauhoitetut aineistot tuhottiin litteroinnin jälkeen yksityisyyden suojaamisen ja salassapitosopimuksen mukaisesti.

7.2 Haastatteluiden toteutus

Tutkimuksessa toimineet tutkimuskysymykset olivat, minkälaisia vaikutuksia eri-ikäisistä lapsista koostuvalla ryhmällä on lasten sosioemotionaalisille taidoille ja minkälaisia kehittämisideoita päiväkodin työntekijöillä on sille, miten lasten sosioemotionaalisia taitoja voidaan tukea eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Haastattelukysymykset laadittiin niin, että ne tukevat tutkimuskysymyksiä, joihin pyrittiin samaan vastauksia.

Haastattelukysymyksiä tuli yhteensä neljä (4) kappaletta. Ensimmäisellä kysymyksellä pyrittiin saamaan selville, minkälaisia hyötyjä päiväkodin työntekijät näkevät eri-ikäisistä lapsista koostuvasta lapsiryhmästä olevan lasten sosioemotionaalisille taidoille. Toisessa kysymyksessä kysyttiin päinvastaisesti, minkälaisia haasteita työntekijät näkevät ryhmäkoonpanon tuottavan. Kolmannessa kysymyksessä vertailtiin eri-ikäisistä lapsista koostuvaa ryhmää saman ikäisistä lapsista koostuvaan. Kysymyksillä pyrittiin saamaan vastauksia siihen, ehkäiseekö vai edistääkö eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä lasten sosioemotionaalisia taitojen tukemista

ja kehittämistä enemmän vai vähemmän kuin saman ikäisistä lapsista koostuva ryhmä. Viimeisessä kysymyksessä kysyttiin päiväkodin työntekijöiltä, miten heidän mielestään sosioemotionaalisia taitoja voitaisiin kehittää eri-ikäisistä lapsista koostuvassa lapsiryhmässä.

Sosioemotionaaliset taidot voidaan jakaa sosiaalsiin taitoihin ja tunnetaitoihin, joten opinnäytetyön kysymyksiä laatiessa tämä otettiin huomioon. Jokaisen neljän haastattelukysymyksen alle lisättiin alakäsitteet sosiaaliset taidot ja tunnetaidot. Lisäksi näiden kahden käsitteen perään kolmantena alakäsitteenä oli sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen käsittely niiden yhteisessä kontekstissa. Sosiaalisten taitojen perään kirjoitettiin muutama apukäsite haastateltaville, joita olivat lasten välinen vuorovaikutus, ikäerot ja ystävyysuhteiden muodostuminen. Tunnetaitojen perään lisättiin apukäsitteinä empatia, tunteiden säätely ja tunnetietoisuus.

Haastattelutilanteissa kysymyksien alakäsitteiden jaottelulla ei ollut merkitystä, koska kysymyksistä esille tulleita asioita oli melko haasteellista jaotella erilleen sosiaalsiin taitoihin ja tunnetaitoihin. Ensimmäisessä haastattelussa pyrin ohjaamaan alakäsitteiden mukaisesti keskustelua sosiaalisista taidoista tunnetaitoihin ja siitä niiden väliseen yhteiseen kontekstiin. Havaitsin sen olevan haasteellista, joten päädyin kahdessa viimeisessä ryhmähaastattelussa pitämään keskustelun vapaamuotoisempana käsitteiden ollessa niin sanotusti tukena keskustelulle.

Haastattelut toteutettiin päiväkodeissa huhti-toukokuussa 2019. Noin viikko ennen haastattelua päiväkodin työntekijöille lähetettiin haastattelupohja, jonka avulla he pystyivät jo etukäteen valmistautumaan haastatteluun. Lähettämällä haastattelupohjan etukäteen pystyttiin tukemaan työntekijöiden valmistautumista haastatteluun, jotta he tietävät, mitä kysytään sekä myös mahdollisesti saamaan enemmän tietoa heiltä, kun he pystyvät etukäteen miettimään kysymyksistä esille tulleita ajatuksiaan. Ennen haastatteluiden alkua päiväkodin työntekijöille kerrottiin, että haastatteluista saatua tietoa koskee salassapito-oikeus sekä työntekijöiden anonyymiyttä kunnioitetaan.

7.3 Tutkimusaineiston analyysi

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytettiin ryhmähaastattelua. Ryhmähaastattelussa aineistonkeruun tukena toimi nauhuri. Kolmesta ryhmähaastattelusta äänitettyä materiaalia kasaantui yhteensä hieman yli kaksi tuntia. Jokainen nauhoitettu haastattelu litteroitiin tietokoneelle, minkä jälkeen nauhuriin äänitetyt haastattelut poistettiin.

Litterointi tarkoittaa laadullisen aineiston kirjoittamista puhtaaksi sanasanaisesti. Litterointi voidaan tehdä teema-alueiden mukaisesti tai litteroiden koko aineiston. Aineiston litteroiminen on tavallisempaa kuin nauhoitetusta äänitteistä suoraan päätelmien tekeminen. (Hirsjärvi ym. 2007, 217.)

Tavallisimmat analyysimenetelmät laadullista aineistoa analysoiden ovat muun muassa teemoittelu, tyypittely ja diskurssianalyysi. Laadullisen aineiston runsaus ja elämänläheisyys tekevät siitä mielenkiintoisen mutta myös haastavan analyysiaineiston. (Hirsjärvi ym. 2007, 219–220.)

Litteroinnissa Arial 12 tekstikokoa käyttäen haastattelumateriaalia kasaantui 39 sivua. Aineiston analyysissä käytin teemoitusta. Teemoittelun pohjana toimi haastattelukysymykset, joista rakentuivat osa-alueet; hyödyt, haitat, vertailu eri-ikäisistä lapsista koostuvasta ryhmästä saman ikäisiin ja kehittämisideat. Näiden osa-alueiden kautta lähdettiin jokaisesta ryhmähaastattelusta erikseen etsimään tietoa näiden osa-alueiden alle. Kun jokainen ryhmähaastattelu oli saatu koottua erikseen näiden osa-alueiden alle, oli aika yhdistää kaikki kolme ryhmähaastattelua yhdeksi kokonaisuudeksi käyttäen vieläkin jaottelua kyseisiin osa-alueisiin.

Alun perin tarkoituksena oli käsitellä tutkimustuloksia niin, että nämä osa-alueet olisivat toimineet alaotsikkoina tutkimustuloksissa. Tuloksista nousi esille kuitenkin selkeät aihealueet, jotka tukivat mielestäni paremmin tutkimustuloksien käsittelyä, haastattelukysymysten pohjalta rakentuneita osa-alueita. Tutkimustuloksissa käytetyiksi aihealueiksi nousivat esille sosiaaliset taidot ja tunnetaidot, pienryhmätoiminnan merkitys, sosioemotionaalisten kehitys- ja taitotasojen huomaaminen ja kehittämisideat. Kehittämisideat pysyivät omana osa-alueenaansa tutkimustuloksien tarkastelussa.

Seuraavaksi esimerkkinä analyysin etenemisestä kuvaillaan, miten sosiaaliset taidot ja tunnetaidot päätyivät yhdeksi aihealueeksi tulosten käsittelyssä. Alun perin sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja oli tarkoitus käsitellä hyöty- ja haittalukujen kautta. Aineiston analyysi aloitettiin etsimällä ensin hyötyjä liittyen sosiaalisiin taitoihin ja tunnetaitoihin, jonka jälkeen siirryttiin haittoihin. Tulosten käsitteleminen kuitenkin erikseen hyötyjen ja haittojen kautta koitui haastavaksi, koska haastatteluista tuli esille sekä hyötyjä että haittoja liittyen samoihin aihealueisiin. Jos tulokset olisi jaettu erikseen hyötyjen ja haittojen mukaan olisi tulosten käsitteleminen ja ymmärtäminen ollut hyvin irrallista koskien esille tulleita aihealueita.

7.4 Luotettavuus ja pätevyys

Tutkimuksen luotettavuudella eli reliabiliudella tarkoitetaan tulosten toistettavuutta ja pätevyydellä eli validiudella tarkoitetaan tutkimusmenetelmän tai mittarin kykyä mitata sitä, mitä on tarkoitus mitata (Hirsjärvi ym. 2007, 226).

Tutkimuksen luotettavuutta tuki haastattelukysymysten laatiminen selkeiksi tutkittavaa aihetta tukeviksi, jotta pystyttiin saamaan tutkimuskysymyksiä tukevaa tutkimusaineistoa. Haastattelukysymyksissä erityistä huomiota kiinnitettiin siihen, että työntekijöiden oli helppo ymmärtää kysyttävä asia, ja haastattelukysymyksiin lisätyt tukisanat auttoivat haastateltavia pysymään tutkittavan aiheen piirissä.

Tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä pystyttiin tukemaan aineistonkeruumenetelmän avulla, joka tässä tutkimuksessa oli ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelun avulla päiväkodin työntekijät pystyivät yhdessä vastaamaan kysymyksiin tukien ja lisäten tietoa toistensa vastauksiin, jonka kautta voidaan todeta, että saatu tietoa oli moniulotteista ja kokonaisvaltaista tuoden esille jokaisen eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä työskentelevän työntekijän mielipiteen esille. Ryhmähaastattelu aineistonkeruumenetelmänä saattaa kuitenkin jättää varjoon päiväkodin työntekijöiden välisen erimielisyyden jotain aihetta kohtaan. Esimerkiksi yksilöhaastattelussa haasteiden tuominen esille on työntekijälle helpompaa, kun ryhmähaastattelun tuoma ryhmäpaine ei ole läsnä. Toisaalta tähän asiaan vaikuttaa hyvin paljon päiväkodin työntekijöiden vuorovaikutuksen avoimuus sekä yhteistyö.

Tutkimuksen pätevyyttä lisäsi tutkimuksesta saadut tulokset, joilla pystyttiin näkemään selvää yhteyttä keskenään. Vaikka ryhmähaastatteluita oli kolme ja niistä saatu aineisto oli laajaa, pystyttiin aineistoista kokoamaan selkeä rakenne.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Opinnäytetyössä esille tulleita tuloksia käsitellään neljässä luvussa, joita ovat sosiaaliset taidot ja tunnetaidot, pienryhmätoiminnan merkitys, sosioemotionaalisten kehitys- ja taitotason moninaisuuden huomaaminen ja kehittämisideat. Näiden neljän jakeen näkökulmat ovat rakentuneet tuloksista esille tulleiden asioiden otsikoiksi, jotka tukevat ja selkeyttävät tulosten käsittelyä.

Työntekijät korostivat, että nykyaikana erityistä huomiota täytyy kiinnittää lasten sosiaalisiin taitoihin, koska heidän mielestään lapsen sosiaaliset taidot luovat suuren pohjan lapsen tulevaisuudelle.

8.1 Sosiaaliset taidot ja tunnetaidot

Sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja käsitellään seuraavaksi mainittujen osa-alueiden kautta.

SOSIAALISET TAIDOT JA TUNNETAIDOT

- Ystävyyssuhteiden moninaisuus ja integroitumisen madaltuminen
- Sosioemotionaaliset taidot ja leikin kehitys
- Mallioppiminen
 - hyvässä ja pahassa
- Hoivavietti
 - lapsen luonne, persoona ja temperamentti vaikuttaa

Eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän merkitystä lapsen sosioemotionaalisille taidoille pohdittiin ystävyyssuhteiden moninaisuuden ja päiväkotiin integroitumisen, lasten sosioemotionaalisen ja leikin kehityksen sekä mallioppimisen että hoivavietin toteutumisen näkökulmasta. Seuraavaksi tässä tekstissä tarkastellaan kutakin näkökulmaa erikseen esille tulleiden tuloksien kautta.

8.1.1 Ystävyysuhteiden moninaisuus ja integroitumisen madaltuminen

Ystävyysuhteiden moninaisuuden näkökulmasta osa työntekijöistä koki, että eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä tarjoaa paljon hyötyjä lasten sosioemotionaalisille taidoille ja ystävyysuhteiden luomiselle. Toisaalta osa koki, että kokoonpano luo haasteita lasten sosioemotionaalisille taidoille ja ystävyysuhteiden muodostumiselle.

Jos kaveritaitoja ei ole niin silloin on hankala pärjätä missään. (H2)

Siinä tunteiden säätelyssä on niin kuin sitä, että ei vielä osata jakaa esim. leluja toisten kanssa ja siitä voi tulla sitten aina riitaa ja tämmöistä. Ja varmasti pienemmät jää sivuun siinä, että kun isompi vähän voimakkaammin ottaa siitä tilanteen itselleen. (H3)

Moni kolmevuotias on oikeasti semmoinen arkitaidoiltaan ensinnäkin omatoiminen, mut sitten mennään just näihin kaveritaitoihin kyllä ne kolmevuotiaatki tarvii valtavasti sitä tukea. Siis justiin näihin sosiaalisiin taitoihin ja emotionaalisisiin taitoihin. (H2)

Eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän nähtiin tarjoavan enemmän vaihtoehtoja erityisesti niille lapsille, joilla nähtiin olevan haasteita luoda ystävyysuhteita samanikäisiin lapsiin. Eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän ansiosta lapselle mahdollistuu ystävyysuhteiden luominen sekä nuorempien että vanhempien lasten kanssa. Tämän ansiosta lasten kokemaa yksinäisyyttä ja kiusaamista nähtiin esiintyvän vähemmän, kun ikä- ja sukupuolijakauma on laaja.

Ystävyysuhteista puhuttaessa tärkeätä lapselle on, että on niitä oman ikäisiä, mutta sitten, että on myös nuorempia, koska meilläkin esimerkiksi yhdellä isommalla lapsella on ollut haastavaa löytää hyvää ystävyysuhdetta niihin oman ikäisiin, että hän on löytänyt nyt niistä nuoremista nyt niitä ystäviä. (H3)

Niin ja tämän meidän isompi lapsi niin, että hän on nyt saanut harjoitella tässä. Se on tuntenut itsensä tärkeäksi, koska hänellä on ystäviä vaikkei ne oo välttämättä aina saman ikäisiä. Ne voi olla niitä nuorempia, mutta nyt jos olisi siinä vertaisryhmässä, että on niitä saman ikäisiä, niin voi olla että olisi jäänyt yksinäiseksi ja tulla tunne että on yksinäinen. Ja voinut jopa kiusatuksi tulla. (H2)

Eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä **madaltaa lapsen kynnystä integroitua päiväkodin ryhmään**, erityisesti, jos lapsella on haasteita luoda ja ylläpitää ystävyys-suhteita sosiaalisten taitojen puutteiden tai haasteiden takia. Kun ikäjakauma on laaja, eri-ikäisten lasten ryhmä mahdollistaa lapselle suuren kirjon löytää kaveruus-suhteita, kokeepa lapsi sitten luontaisimmaksi leikkiä oman ikäisten, nuorempien tai vanhempien lasten kanssa. Työntekijöiden mukaan heillä on suuri rooli tukea, että vertaissuhteiden syntymistä tapahtuisi lasten välillä. Tärkeä on myös huomioida, että jokainen lapsi pysyy oman sosioemotionaalisen kehityksensä mukaisella tasolla. Esimerkiksi, jos lapsella on taipumusta leikkiä häntä nuorempien lasten kanssa, on tärkeä pitää huolta siitä, että lapsi pysyy ikänsä mukaisella sosioemotionaalisen kehityksen tasolla ja kykenee luomaan vertaissuhteita myös saman ikäisiin lapsiin.

Pitäähän meidän kumminkin niin kuin pitää se niin kuin sellaisena vähän johtotähtenä, että nää menee eskariin ja koulua kohti nää lapset, että se pitää kumminkin aina muistaa, että periaatteessa sisarusryhmässä niillä on tällainen hyvä tila kasvaa. Niin tosiaan ne kehittyy yksilönä, mutta kumminkin sitä eskaria kohti, että ei tuu aivan mahdoton se muutos sitten. (H2)

8.1.2 Sosioemotionaaliset taidot ja leikin kehitys

Lapsen sosioemotionaalisen ja leikin kehitystasolla nähtiin olevan suuri vaikutus ystävyys-suhteiden muodostumiselle. Sosioemotionaalisten taitojen merkitys korostui esimerkiksi lasten leikkitaidoissa. Saman ikäisten lasten nähtiin luovan keskenään ystävyys-suhteita, koska sosioemotionaalisten taitojen ja leikin kehitystaso täsmäsi. Työntekijät erottelivat pienempien lasten leikit rinnakkaisleikiksi ja isompien lasten leikit vuorovaikutteisiksi mielikuvitusleikeiksi. Työntekijät näkivät, että kolmevuotiaasta eteenpäin lapsi alkaa muodostamaan pysyvämpiä ystävyys-suhteita, rinnakkaisleikin jäädessä pois. Yhteisiä leikkejä eri-ikäisten lasten välillä tapahtuu, mutta leikin kehitystasot ja lasten temperamentit määrittävät hyvin pal-

jon näissä mahdollistuvaa sosiaalista vuorovaikutusta. Eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän ansiosta pienemmätkin lapset oppivat leikin toimivuudesta paljon jo varhain, kun pienemmät lapset ottavat mallia isompien lasten tavasta leikkiä. Tässä yhteydessä korostuu mallioppimisen merkitys.

Kyllä aika paljon saman ikäiset on yhdessä, et joku kemiat yhdistää. Sanotaanko et kyllä aika paljolti ne yli 3-vuotiaat on keskenään kaveria, ja sit ehkä joku lapsi saattaa ottaa niitä pienempiäki mukaa. Mut aikailla mitä lähempänä ikää on niin sitä enemmän tulee kavaruussuhteita. (H1)

Tavallaan on enemmän niitä taitoja leikkijä, kun on saman ikäisiä lapsia. (H1)

Ne alkaa siinä kolmenvuoden tasolla muodostamaan ehkä enemmän sitä kaveripohjaa et sitten ku aikasemmin ollu vaan, että lapsi tulee toisen vierelle saattaa leikkiä tai tuoda lelua toiselle (H3)

Vastakohtana hyödyille osa työntekijöistä näki laajan ikä- ja sukupuolijakauman tuovan haasteita ystävyysuhteiden luomiselle. Työntekijät olivat kohdanneet tilanteita, joissa ryhmässä ei ollut lapsia, jotka olisivat vastanneet lapsen taito- ja kehitystasoa. Tämän takia ystävyysuhteiden mahdollistuminen ei päässyt toteutumaan. Työntekijät kokivat myös, että joillakin lapsilla on vain muutamia vahvoja ystävyysuhteita päiväkodin sisällä, joten ystävien ollessa poissa lapsen arki päiväkodissa voi olla haasteellista. Tällöin lapsi saattaa kokea yksinäisyyttä, kun ystävyysuhteita ei ole ollenkaan tai ystävät eivät ole paikalla. Tunnetaitojen moninaisuus loi myös työntekijöiden mielestä haasteita päiväkodin arjessa.

Mulla on just sellainen lapsi pienryhmässä joka oli viime viikolla et sillä ei ollu kumpaakaan kavereista paikalla niin se oli kyllä niin surkiana koko päivä, että ei kelvannu mikään. Ei halunnu oikeen mitään tehdä ja se kyllä myönsi ettei ole mitään kavereita. Se on sitten vähän hankala löytää joku toinen sieltä muista. (H3)

Toisen huomioiminen pienemmät saattaa olla vähän sellainen minä minä asenne, sitten ne menee ja ottaa ja isompi ei siitä välttämättä tykkää. (H1)

8.1.3 Mallioppiminen

Jokaisessa kolmessa ryhmähaastattelussa tuli ilmi, että eri-ikäisten lasten ryhmässä **lasten sosiaaliset taidot ja tunnetaidot kehittyvät mallioppimisen** kautta. Pienempien lasten nähdään oppivan isommilta lapsilta. Pienet lapset oppivat sosioemotionaalisia taitoja aikaisemmin, kun ryhmän sisällä on isompia lapsia, jotka ovat usein pidemmällä kehitystasolla kyseisissä taidoissa.

Samalla lailla kuin sosiaaliset taidot ja tunnetaidotkin, niin se on mallioppimista. Siitä on hyötyä, että pienemmät oppii isommilta, eli se on se ehkä kaikista mikä meille tuli heti ensimmäisenä mieleen. (H1)

Kaikkia semmonen mallioppiminen on kaikissa näissä asioissa. Miten jos leikkisujuu, niin pienet näkee miten voidaan leikkiä yhdessä. (H3)

No mulla tulee ekana mieleen toi mallioppiminen. Pienet niin kuin saa mallia isoista. Se varmaan niin kuin vahvimpana tosta. (H2)

Työntekijät ovat huomanneet verratessaan eri-ikäisistä lapsista koostuvaa ryhmää saman ikäisistä lapsista koostuviin ryhmiin, että pienemmät lapset ovat sosioemotionaaliselta kehitykseltään edempänä eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Työntekijät näkivät myös, että mallioppimista tapahtuu muillakin eri taitojen osa-alueilla, kuten esimerkiksi motorisissa taidoissa.

Monen lapsen vanhemmat voi sanoa, että voiku se on kehittyny paljon ku on ollu niitä isompiakin lapsia. Niin ne jotenkin niin kuin lähtee mukaan siihen nopeampaan kasvamiseen. (H3)

Osa haastateltavista koki **haasteena negatiiviset mallioppimiset**. Negatiiviseksi mallioppimiseksi luokiteltiin esimerkiksi rumien sanojen käyttö ja töniminen. Pienemmät lapset eivät täysin ymmärrä tekojensa seurauksia oppiessaan negatiivisia malleja vanhemmilta lapsilta, mikä nähdään syynä negatiivisille mallioppimisille.

Sitten välillä on kans tottakai se on kun on isoja ja pieniä niin sitten kun kaikkihan ei mee aina niin kuin strömsöös et sit haasteena voi olla ne huonot mallioppimiset. Esim. rumien sanojen käyttö ja tällaista. Sen ihan selvästi huomaa, jos on isompia sisaruksia, joillakin lapsilla niin sit

aika pienetkin voi jo puhua aika kamaliakin sanoja ja sitten mistä ne on opittu. Kun ne saattaa tuoda sitä koululaisten sanastoa tänne. Sit se saattaa siirtyä ihan sille joka ekoja sanoja opettelee. (H2)

Kyllähän nää pienemmät noilta isoimmilta, mut enemmänkin vaan sellaisessa negatiivisessa mielessä. Silloin kun joku huutaa niin saattaa huutaa pienempikin, että mä en silleen nää siinä niin kun et onko niistä niiku varsinaisesti hyötyä. (H1)

8.1.4 Hoivavietti

Hoiva sanana on lyhyt, ytimekäs ja siihen liitetään usein myönteisiä mielikuvia. Hoiva voi olla luonteeltaan psyykkistä tai fyysistä toisen tarpeista huolehtimista. Hoivan voidaan nähdä määrittävän sosiaalisia suhteita ja inhimillistä kanssakäymistä. (Anttonen & Zechner 2009, Anttosen, Valokiven & Zechnerin 2009, 17–18 mukaan.)

Hoivanvietin toteutuminen on merkittävä asia lapsen kehityksen kannalta. Siinä lapsi kokee luontaista tarvetta auttaa ja hoivata toista tilanteessa. Hoivavietillä tarkoitetaan lapsen luontaista tarvetta pitää huolta ja hoitaa pienempiä lapsia. Hoivanvietin toteutumisen nähtiin kehittävän sekä samalla myös edistävän lasten sosioemotionaalisia taitoja. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta ajateltuna lasten hoivanvietin toteutumista tulisi tukea varhaiskasvatuksessa, koska tämän avulla voidaan tukea sitä, että lapset kasvavat ja oppivat pitämään huolta toisistaan ja pienemmistään myös aikuisiällä.

Työntekijät kokivat hoivanvietin kehittymisen mahdollistuvan hyvin eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Hoivanvietin toteutuminen on kuitenkin hyvin yksilöllistä, ja siihen vaikuttaa hyvin paljon lapsen luonne, persoona ja temperamentti. Lapsen empaattisuuden ja auttamisen tarpeen nähtiin olevan rinnakkain lapsen persoonallisuuden ja temperamenttisuuden kanssa.

Persoona nousee esille, että meillä on tietyt lapset, jotka ottavat ne pienet huomioon. He hoivaavat ja pitävät huolta pienemmistä. Toisia lapsia taas ei voisi vähempää kiinnostaa, mitä ne pienet tekee. Joitakin lapsia saattaa, jopa ärsyttää ne pienemmät lapset. Mutta sieltä tulee

selvästi semmoinen hoiva isommilta, jotka laittaa ovia kiinni, jos pienempi meinaa mennä ja ne ottaa ne huomioon, jos pienempi rupee itkemään niin ne menee lohduttamaan. (H3)

Meillä on varsinkin siinäki et se persoona nousee, et meillä on tietyt jotka ottaa ne pienet huomioon. Heidän hoiva ja he pitää huolta ja sitten osa taas justiin niin kuin isommista ärsyttää taas ne pienet. (H1)

Yhdessä ryhmähaastattelussa taas työntekijät eivät tunnistanee, että hoivavietin toteutumista tapahtuisi heidän ryhmässään, mutta tunnistavat kuitenkin sen mahdollisuuden toteutua eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä.

Semmoista en kyllä oikeen oo nähny, johtuu varmaan siitä, että nämä lapset ovat vielä minäkeskeisiä omassa kehitysvaiheessaan. Semmoista auttamista mitä vois tulla oikeesti niin kuin mä autan sulle kengän jalkaa tai autan hankan pois kädestä, että semmoista ei ole ollut, joka vois toisaalta olla eri-ikäisten ryhmässä rikkaus. Isommat auttaa pienempiä siihen vaaditaan sitten vielä vähän enempi. (H3)

Usein hoivamuotoinen toiminta voi mennä jopa leikistä eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä.

Joillakin voi leikki olla sellaista hoivaamista. Niin silloin isommat lapset hyötyy siitä, että siinä on niitä yks-vuotiaita et vaikka joku kolmevuotias voi tavallaan kotileikin ohessa ottaa jonkun pienemmän lapsen hoivatavaksi. Se voi tavallaan mennä leikkinä, kun saa pienempää hoivata. (H3)

8.2 Pienryhmätoiminnan merkitys

Pienryhmätoiminnan merkitystä tarkastellaan seuraavien osa-alueiden kautta.

PIENRYHMÄTOIMINNAN MERKITYS

- Tarkka pienryhmätoiminnan suunnittelu
 - Pienryhmien kasaaminen pääosin saman ikäisistä lapsista
 - Lasten temperamentti- ja persoonallisuuserojen vaikutukset
- Pienryhmätoiminnasta syntyneet ystävyysuhteet

Pienryhmätoiminnan merkitys korostui, kun työntekijät pohtivat eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän vaikutuksia lasten sosioemotionaalille taidoille. Tuloksista nousi esille, että pienryhmät täytyy rakentaa tarkkaan. Työntekijät pyrkivät kasaamaan pienryhmät saman ikäisistä lapsista. Haasteina ikäryhmiin jakamisessa voi olla kuitenkin lasten välisten temperamentti- ja persoonallisuuserojen ristiriidat. Pienryhmätoiminta luo myös perustaa ystävyysuhteiden muodostumiselle. Seuraavaksi kerrotaan tarkemmin yllämainituista osa-alueista.

8.2.1 Tarkka pienryhmätoiminnan suunnittelu

Eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä vaatii työntekijöiden mielestä **tarkkaa pienryhmätoimintasuunnittelua**. Työntekijöiden mielestä lasten jakaminen pienryhmiin helpottaa lasten sosioemotionaalisten taitojen lisäksi opettamaan myös muita lasten kehitystason mukaisia taitoja. Osa haastateltavista halusi myös korostaa, että lasten sosioemotionaalisten taitojen harjoittelu ei rajaudu vain pienryhmätoiminnan sisälle vaan taitoja harjoitellaan jatkuvasti pitkin päiväkodin arkea erilaisissa tilanteissa.

Sitten meidän pitää huomata, että meillä on eritasoista toimintaa, niin että se ikätaso mukahan pitää valita sitä toimintaa, että ei me odota että kaikki tee samaa vaan siinä täytyy valita. (H3)

Paljon me otetaan täällä ja paljon tulee joka tehtävässä sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen kehittämistä, että niitä harjoitellaan joka päivä ja joka tilanteessa. (H1)

Haastatteluista tuli ilmi, että työntekijät pyrkivät **kasaamaan pienryhmät pääosin saman ikäisistä lapsista** siten, että 1–3-vuotiaat ja 4–6-vuotiaat muodostavat omat ryhmänsä.

Tavallaan sellaisissa tilanteissa riippuu siitä toiminnasta, mitä tekee. Mutta pääsääntöisesti olisi parempi et saisi olla aikalailla saman ikäiset samassa ryhmässä. (H1)

Me ollaan kuitenkin laitettu meidän kaks pienryhmää sillee, et ne on niinku ikäryhmiä. (H2)

Yhdessä ryhmähaastattelussa tuli ilmi, että pienryhmien muodostaminen saman ikäisistä lapsista koostuvien pienryhmien mukaan ei ollut onnistunut **lasten temperamentti- ja persoonallisuuserojen takia**, minkä vuoksi heidän täytyi muodostaa eri-ikäisistä koostuvat pienryhmät. Tämä oli haastavaa toiminnan suunnittelun kannalta, koska pienryhmässä oli tämän takia eri ikä- ja kehitystasoja.

Että on ollut haasteellista. Ja sitten on tollasen toiminnan suunnittelun kannalta et saat siihen kaikki nivouduttua et saat ne yks vuotiaat ja viis vuotiaan mukaan. (H1)

Eli se on niinku meilläki on tässä aika suuri ikäero tässä vanhemman ja nuoremman välillä niin siinä joutuu lapseksi vähän luovimaan. Koska niillä saattaa olla samassa pienryhmässä 1- ja 4-vuotias. (H1)

8.2.2 Pienryhmätoiminnasta syntyneet ystävyysuhteet

Pienryhmien kautta lapset rakentavat ryhmän sisällä vahvoja ystävyysuhteita keskenään. Yhdessä ryhmähaastattelussa tuli ilmi tähän liittyviä haasteita. **Pienryhmien sisällä muodostuneet ystävyysuhteet** jatkuvat usein pienryhmätoiminnan

ulkopuolella olevalla ajalla, kuten iltapäivän ulkoilutilanteissa, joissa virallista pienryhmätoimintaa ei ole. Usein samassa pienryhmässä olevat lapset leikkivät keskenään myös ulkoilussa. Toisen osapuolen lähdettyä saattaa leikin toinen osapuoli kokea yksinäisyyttä. Työntekijöiden mielestä on haasteellista löytää lapselle uusia leikkitovereita, kun pienryhmätoiminnan kautta lapselle on kasvanut vahvat ystävyysuhteet usein vain ryhmän sisällä oleviin lapsiin.

Ne aamupäivät mennään niissä pienryhmissä, niin niistä on löytynyt kaveriteita. Sitten, jos se kaveri onkin jo lähtenyt niin sitten voi tulla vähän sellaista, että mitä mä nyt teen? Et se on sellaista et tavallaan jättäytyy sit yksin. (H3)

Iltapäivällä ollaan kaikki yhdessä ja silloin ei pienryhmätoimintaa ole, mutta silti on ne kaikki samat pienryhmän porukat siellä. (H3)

Eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän takia ulkoilussa jäljelle jäävät leikkitoverit saattavat olla liian vanhoja tai nuoria vastaamaan lapsen leikin tarpeita. Samanlaisia haasteita tulee vastata esimerkiksi leikkikaverin sairastuessa tai muusta syystä ollessa poissa. Leikkikaverin poissaolot saattavat vaikuttaa hyvin vahvasti lapsen mielialaan. Työntekijöiden mielestä on tärkeä huomata ja auttaa lasta tällaisissa tilanteissa, ettei lapsi kokisi yksinäisyyttä.

8.3 Sosioemotionaalisen kehityksen- ja taitotasojen moninaisuus

Sosioemotionaalisen kehityksen- ja taitotasojen moninaisuutta tarkastellaan seuraavien osa-alueiden kautta.

SOSIOEMOTIONAALISEN KEHITYKSEN- JA TAITOTASOJEN MONINAISUUS

- Lasten erilaisuus
 - yksilöllisen kasvun huomaaminen
 - kiusaamisen ja syrjinnän väheneminen
- Sosioemotionaalisten taitojen harjoittelu

Eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän vaikutusta lasten sosioemotionaalisille taidoille pohdittiin lasten erilaisuuden kautta, jonka ansiosta lasten yksilöllinen kasvu korostuu ja kiusaaminen sekä syrjintä vähentyy. Sosioemotionaalisten taitojen harjoittelu korostui eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Seuraavaksi kerrotaan tarkemmin saaduista tuloksista näillä osa-alueilla.

8.3.1 Lasten erilaisuus

Eri-ikäisten lasten ryhmän hyödyksi nimettiin **lasten yksilöllisen kasvun huomaaminen**. Erilaisten kehitystasojen ja taitojen opettelu ryhmän sisällä korostaa jokaista lasta yksilönä omassa kehitystasossaan. Saman ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä yksilön korostumista ei koettu tapahtuvan kaikkien lasten ollen miltei samalla tasolla kasvussa ja kehityksessään.

Mahtavaa ollu huomata sitten, että tässä jotenki sisarusryhmässä mun mielestä korostuu se kasvu elikkä mä oon jotenki monta kertaa, että ei oo totta, että meidän porukka kasvaa yksilöinä. Et iloitaan koko ryhmä, jos joku on piinut jotain. Et se niin kuin huomioidaan. Vaikka joku pyörällä ajo. (H2)

Työntekijät kokivat, että eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä **vähentää kiusaamista ja syrjintää** kehitystasojen moninaisuuden ansiosta. Esimerkiksi eräs haastateltava kertoi, että saman ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä saattaa viisivuotias lapsi joutua kiusatuksi, jos hän ei osaa vielä ajaa pyörällä, kun muut jo osavat. Eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä taas on kaiken tasoista pyöräilyä, jolloin ajamaan harjoitteleva viisivuotias ei erotu poikkeuksena ryhmän sisällä.

Niin sä voit joutua kiusatuksi, jos et osaa pyöräillä, mut nyt ku meillä on kaiken ikäistä on potkupyörää ja lykättävää pyörää ja apupyörää ja kaiken maailman. Niin sä et niin kuin erotu sieltä ja sit yhtäkkiä huomataankin, että nythän me kaikki mennään ja iloitaan siitä. Mun mielestä viime vuonnakin oli jotain ja joillakin isoilla oli apupyörää mut ei siin mitää so what. (H2)

Yhdessä ryhmähaastattelussa tuli esille, että saman ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä rakentuu niin sanottu normi, jonka ansiosta työntekijöiden on helpompi tukea ja ohjata lapsia, joiden kehitys poikkeaa normista. Työntekijöiden mielestä lapsi, joka ei ole saavuttanut ikätasonsa vaatimaa sosioemotionaalista kehitystasoa, saattaa helposti hukkua eri-ikäisistä lapsista koostuvaan ryhmään.

Että täällä voi jotenkin niin kuin hukkua joukkoon se tavallaan se vaikka nelivuotias jollai et taidot oo vielä aiva nelivuotiaan tasolla. Niin se voi jotenkin hukkua sinne ku siellä on niitä pienempiä et sulautuu sinne mukaan et se niinkun tavallaan vaatii kasvattajalta sellaista silmää, että huomaa sen. (H1)

8.3.2 Sosioemotionaalisten taitojen harjoittelu

Sosioemotionaalisten taitojen harjoittelu korostuu työntekijöiden mielestä eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä moninaisten kasvu- ja kehitystasojen ollessa läsnä arjessa jatkuvasti. Tämä vaatii heiltä itseltään ammatillisuutta ja kehityksmyönteisyyttä työskennellä eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Sosioemotionaalisia taitoja harjoitellaan erityisesti syksyllä, kun ryhmä on aloittanut uu-

dessa kokoonpanossa ja lapset saattavat olla tuntemattomia toisilleen. Osa työntekijöistä koki, että erityisesti sosioemotionaalisia taitoja täytyy harjoitella niiden lasten kohdalla, jotka tulevat yksilapsisista perheistä, joissa usein vertaissuhteiden muodostamista muihin lapsiin ei ole vielä tapahtunut.

Syksyllä tuntuu että meillä oli aika urakalla treeniä. Nimenomaan sosiaalisissa ja emotionaalisissa taidoissa. Paljon on niitä yks lapsisia perheitä. Niin se vaan tekee pakostakin sen tilanteen, että jos ei sulla oo niitä tilanteita ollut, missä sä pystyt harjoittamaan niitä taitoja. Et sit ku ollaan päiväkotiryhmässä se on se ainut paikka missä sä pystyt treenaamaan niitä taitoja niin niitä todellakin sit nää 1–2-vuotiaat ja 3-vuotiaat todella harjoittelee niitä, että tottakai se kuormittaa. (H2)

8.4 Kehittämisideat

Lopuksi käsitellään kehittämisideoita seuraavien osa-alueiden kautta.

KEHITTÄMISIDEAT

- Kehittämistä arjessa ja materiaalien sijaan sekä tukea että huomiota
- Henkilöstömitoitus, ryhmän tarpeet ja lasten kohtaaminen
- Työntekijöiden ammatillinen rohkeus ja kehittämismyönteisyys

Merkittävänä osana opinnäytetyötä oli myös kerätä työntekijöiltä kehittämisideoita, joiden avulla saadaan selville, miten eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä voidaan tukea lasten sosioemotionaalisia taitoja.

Pohdittaessa kehittämisideoita nousi esille monia erilaisia näkökulmia sille, miten lasten sosioemotionaalisia taitoja voidaan kehittää eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Kehittämistä nähtiin tapahtuvan arjessa eläen lapsi ryhmän vaatimusten mukaan, ja materian merkityksen sijaan korostettiin työntekijöiden antamaa **tukea ja huomiota**. Kehittämistä pohdittiin myös henkilöstömitoituksen, ryhmän tarpeiden,

lasten kohtaamisen ja työntekijöiden ammatillisuuden kautta. Seuraavaksi käsitellään mainittuja kehittämisideoista tulleita näkökulmia saatujen tuloksien kautta.

8.4.1 Kehittämistä arjessa ja materiaalien sijaan sekä tukea että huomiota

Työntekijöiden on haastavaa nimetä tiettyä kehittämiskohdetta. Kaikkien haastateltavien mielestä **kehittämistä tapahtuu huomaamatta päivittäin** eläen sen mukaan, mitä lapsi ryhmä vaatii.

Mekin tavallaan ollaan ehkä sillä mielellä, et me ollaan kokoajan vähän tuntosarvet pystyssä. Alttiita muokkaamaan sitä toimintaa kuin oppimisympäristöä. Kaikkea sellaista, että kokoajan eletään sinä hermolla mitä tämä lapsiryhmä vaatii. (H2)

Meillä sitten taas sitä ammatillisuuttakin on, et esim. jos siinä isompien lasten pienryhmässä on joku joka niin kuin sitten ajoittain tarvii enemmän sitä syliä niitä nuorempia ystäviä tai muuta, että me tunnistetaan se tilanne, eikä me lyödä sitä lukkoon, et ei te ootte ny tuolla et ei ei vaan me voidaan ottaa siihen toiseen pienryhmään. (H2)

Yhdessä ryhmähaastattelussa tuli esille näkökulma, jonka mukaan lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemiseen ei tarvitse niin sanotusti mitään materiaalista asiaa. Materiaalin sijaan työntekijät kokivat, että keskeisenä elementtinä lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemiselle on työntekijöiden antama tuki ja huomio arjessa.

Loppuviimein se mitä kukin lapsiryhmä vaatii minäkin vuonna tarvitsee täytyy ottaa huomioon. Meillä on nyt erityisesti ollut sosioemotionaaliset taidot esillä tässä ryhmässä. Et eihän siihen tarvita kuin käsiä, syliä, kuulevat korvat ja rauhallinen mieli. Siihen ei sillä lailla tarvitse mitään materiaalia. Muuta kuin nämä meidän ihanat tunnekortit. (H2)

8.4.2 Henkilöstömitoitus, ryhmän tarpeet ja lasten kohtaaminen

Pääosin kaikissa haastatteluissa tuli esille rakenteellinen näkökulma puhuttaessa kehittämisideoista, joiden avulla voidaan tukea lasten sosioemotionaalisia taitoja. Resursseja suunniteltaessa tulisi kiinnittää huomiota **henkilöstömäärään ja ryhmän vaatimiin tarpeisiin**, jotka vaihtelevat vuosittain jatkuvan ryhmäkoonpanon muutosten myötä. Myös ympäristön suunnitteluun täytyisi kiinnittää huomioita tehdessä toimintaa eri-ikäisistä lapsista koostuvalle ryhmälle.

Niin sais olla enemmän aikuisia, mut sit ei aina tilat toimi. Sitten pitäisi suunnitella ihan erilailla koko rakennus, että olisi ihan et se toimis tavallaan paremmin. (H1)

Melkeinpä jokaisessa ryhmähaastattelussa tuli esille Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (A 753/2018), jossa on määritelty henkilöstömitoitus koskien lapsien lukumäärää.

Päiväkodissa tulee opetus-, hoito- ja kasvatustehtävissä olla enintään kahdeksaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden yksi henkilö, jolla on varhaiskasvatustilain (L 540/2018) 26-28§:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus. Neljää alle kolmevuotiasta lasta kohden tulee päiväkodissa opetus-, hoito- ja kasvatustehtävissä olla myös vähintään yksi henkilö, jolla on edellä mainittu ammatillinen kelpoisuus. (A 23.8.2018/753, 1§.)

Lapsen täyttäessä kolme vuotta päiväkodissa avautuu ryhmään niin sanotusti uusi paikka toiselle lapselle. Työntekijöiden mielestä tämä tekee kolme vuotta täyttäneen lapsen asemasta epätasa-arvoisen siten, että ryhmän toimivuuden kannalta työntekijät saattavat joutua siirtämään vanhempia lapsia muihin ryhmiin antaakseen pienemmille lapsille tilaa.

Semmoinen rakenteellinen juttu, että tuota yli kolme vuotias lapsihan on sanotaan nyt rumasti vähempiarvoinen. Niin sitten on semmoista painetta, että jos ne on jo liian vanhoja tuohon niin sitten siirretään eteenpäin. Niin sitten tossa ryhmässä tulee helposti semmoinen tunne, että pitää tehdä pienille tilaa ja laitetaan noita isompia tästä ryhmästä eteenpäin. Tuota tämmöinen ryhmä sitten kun siinä täytetään jo neljää

vuottakin niin siinä tulee sitä painetta, että se ryhmä ei pysy samana syksystä lähtien niin siinä jotenkin tulee enempi sitä painetta. (H3)

Muutokset sitten vaikuttaa siihen ryhmäytymisvaiheeseen. Kun ollaan päästy johonkin vaiheeseen, mutta toki sitä joka ryhmässä tapahtuu, mutta tässä eritoteen kun se vie niin kuin paikkoja, et saada pienille tilaa, kun sieltä pompautetaan niitä isompia. (H2)

Eri-ikäisistä lapsista koostuvaa ryhmää verrattaessa saman ikäisistä lapsista koostuvaan ryhmään, koki osa työntekijöistä, että eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän ansiosta pystytään paremmin kohtaamaan lapsia päivän aikana ryhmäkokoontalon ansiosta.

Katottiin, niin kuin sen yhden ryhmän lapsimäärää ja sit niitä ikäjakaumia niin mua rupes aivan kuristamaan, että siellä kolmevuotiaita voi olla 24 siellä ryhmässä. Koska yli 3 laki on 24 kpl. Niin mä olin aivan että apua että ku mä rupesin miettimään meidän kolmevuotiaita et niitä 24 kpl. Että niin nyt on niin kuin paljo sellaisia päiväkoteja et nää isothan on et ne on tehty niiku ikäryhmän perusteella. Meillä on yks pieniryhmällisen yli 3 v ja kaksi pienryhmällistä alle niin siitä tulee 16 kpl. Että kyllä mielummin otan tämän kuin 24 saman ikäistä kaksi isojen. (H2)

Sä et pysty kohdata jos puhutaan nyt niin kuin lapsen kohtaamisesta niin pystytkö sä kohdata 24 lasta joka päivä, et 16 on siinä sen ny vielä jotenkin ja siitä jos keskimäärin on varmaan 1 tai 2 lasta pois niin et varmaan keskimääräinen kohtaaminen on 14 lasta päivässä. Että jos katsotaan vuositasolla. (H2)

8.4.3 Työntekijöiden ammatillinen rohkeus ja kehittämismyönteisyys

Melkeinpä jokaisessa ryhmähaastattelussa tuli esille, että työntekijät kokevat eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän haastavan ja kehittävän työntekijöiden ammatillisuutta ja taitoa hallita ryhmää ja sen monimuotoisuutta. Eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä työskentely vaatii työntekijöiltä **rohkeutta ja kehittämismyönteisyyttä**. Yhdessä ryhmähaastattelussa työntekijät kertoivat toteuttaneen pilottivuoden, jolloin he olivat yhdistäneet eskarilaiset ja alle kolmevuotiaat sa-

maksi ryhmäksi. Työntekijät kokivat tämän asetelman olleen yksi upeimmista, opettavaisimmista ja ammatillisesti kehittävimmistä vuosistaan. Heidän mukaansa ryhmäasetelmassa korostui empatia ja tunnetaidot. Eskarilaiset oppivat huomioimaan ja auttamaan pienempiä lapsia sekä he halusivat olla apuna muun muassa pienten lasten syöttämisessä ja pukemisessa. Erityisesti positiivisena asiana nähtiin se, että lapset, joilla oli luonteeltaan taipumusta hoivaviettiin, pystyivät ruokkimaan sitä eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmäkoonpanon ansiosta. Lisäksi työntekijät kokivat, että pilottivuoden aikana lasten välillä kasvoivat vahvat tunnesiteet. Tässä selvästi tulee selvästi esille, kuinka yhdessä työntekijät voivat rakentaa uudenlaisen ryhmäkoonpanon, jonka ansiosta he ovat pystyneet laajalla tasolla tukemaan ja kehittämään lasten sosioemotionaalisia taitoja.

Tottakai on merkitystä meillä henkilökunnalla et uskaltaako ne lähteä muutokseen. Jos lähetään negatiivinen asenne edellä tottakai kaikki on vaikeeta eihän mikään oo helppoa sitten. Aina pääsee takaisin. (H2)

Ja ylipäätään yleensä se muutosten tuulet, miten ne puhaltaa, että ehkä sekin et meillä pienryhmätoiminta on selkäytimessä, ehkä on vielä yksiköitä, jotka sen kanssa painii. (H2)

Yhdessä ryhmähaastattelussa tuli kuitenkin esille, että rohkeuteen ja kehittämismyönteisyyteen vaikuttaa **esimieheltä saatu tuki ja ryhmän suuri koko** sekä erityistä tukea tarvitsevat lapset eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmäkoonpanon lisäksi.

Niin kuin meillekin aiheutuu haasteita sen lisäksi et meillä on näin iso ikäjakauma niin meidän ryhmässä on useampi tällainen erityistä tukea tarvitseva lapsi. (H1)

Työntekijöiden yhteistyön merkitys korostui ryhmätoiminnan ja ryhmäkoonpanon suunnittelussa. Toimivan yhteistyön ansiosta voidaan organisoida, jakaa ja rakentaa eri-ikäisistä lapsista koostuvaa ryhmä toimivaksi kokonaisuudeksi.

Mutta kyllä se niin kuin on tosi paljon siitä, että kuinka avoin vuorovaikutus on tiimin työntekijöillä ja kuinka sitoutuneita, että oikeastaan se, että miten kehittää niin sitä, että ylläpitää sitä että sä et voi olla niin et

hei me ollaan nyt hyvä tiimi et se on siinä vaan se on vähän niin kuin avioliitto, että sitä pitää hoitaa kokoajan että voidaan hyvin. (H2)

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

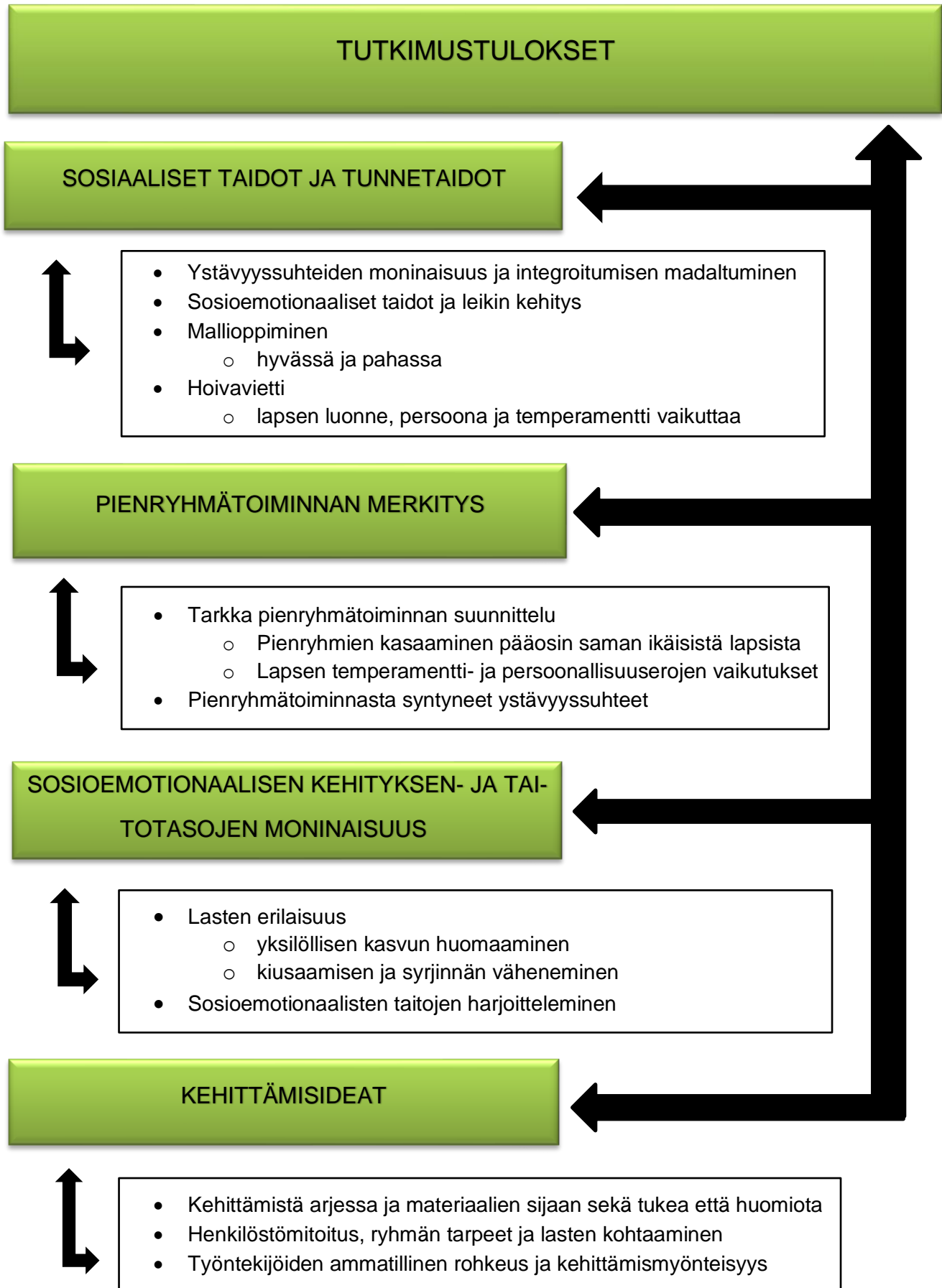
Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaisia vaikutuksia eri-ikäisistä lapsista koostuvalla lapsiryhmällä on lasten sosioemotionaalille taidoille varhaiskasvatuksessa. Aineistona tutkimuksessa oli Seinäjoen kaupungin päiväkodin työntekijöille tehdyt ryhmähaastattelut. Kaikki haastatteluun osallistuneet työntekijät työskentelivät eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä, joka yleisemmällä nimellä tunnetaan sisarusryhmänä. Tutkimus keskittyi tarkastelemaan sosioemotionaalisia taitoja eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän näkökulmasta, jolla tutkimuksen perustavana oletuksena voidaan nähdä olevan, että eri-ikäisistä lapsista koostuvalla ryhmällä olisi jonkinlaisia vaikutuksia lasten sosioemotionaalisiin taitoihin. Lisäksi tutkittavasta aiheesta ei ole paljon aikaisempia tutkimuksia, mikä tekee tutkimuksesta merkittävän uuden tiedon tuottamisen kannalta.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys sisälsi eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän määrittelyn, varhaiskasvatuksen tavoitteiden esille tuomisen varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kautta ja sosioemotionaalisten taitojen ja -kehityksen tarkastelun. Eri-ikäisistä lapsista koostuvasta ryhmästä eli sisarusryhmästä ei tämän hetkisen tiedon mukaan löytynyt tietoa tai valideja lähteitä. Sisarusryhmä käsitteenä tunnetaan varhaiskasvatuksen kentällä, mutta virallista tietoa sisarusryhmän määrittelemisestä ei ole. Sisarusryhmän eli eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän toiminta toteutuu siis samalla periaatteella kuin saman ikäisistä lapsista koostuva ryhmä eli valtioneuvoston asetuksessa määritellyn henkilöstömitoituksen mukaisesti. Varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016 & 2018) määrittelevät ja luovat pohjan varhaiskasvatuksen toiminnalle ja sen toteutumiselle.

Sosioemotionaaliset taidot jaettiin sosiaalsiin taitoihin ja tunnetaitoihin, sekä niiden lisäksi esille tuotiin itsesäätelytaitojen merkitystä, jonka nähdään luovan pohjaa näille taidoille. Vertaissuhteilla on suuri merkitys lapsen sosioemotionaalille taidoille, jolloin niiden mukaan ottaminen teoreettiseen viitekehykseen oli välttämätöntä. Sosioemotionaaliseen kehitykseen rinnastuu hyvin vahvasti lapsen biologinen perimä, persoonallisuus ja temperamentti, jotka kaikki ovat keskenään vuoro-

vaikutuksessa ja vaikuttavat siten lapsen sosioemotionaalisen kehityksen luonteeseen. Aikuisen tuella on myös suuri vastuu lasten sosioemotionaalisten taitojen ja –kehityksen tukemisessa. Työntekijöiden mukaan sosioemotionaaliset taidot ovat tärkeässä asemassa nykypäivän varhaiskasvatuksessa. Sosioemotionaalisten taitojen harjoittamisen nähtiin olevan tärkeää sekä lapsen nykyisten että tulevaisuuden ystävyyssuhteiden muodostumisen kannalta.

Kuvioon 1 on kerätty opinnäytetyön tutkimustulokset yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, jonka avulla saadaan helpommin kokonaisvaltainen kuva saaduista tuloksista. Tutkimustuloksia ei voida lajitella erikseen omiksi neljäksi osa-alueeksi, joten kuvion 1 nuolet viittaavat siihen, että osa-alueet vaikuttavat toinen toisiinsa.

Kuvio 1. Tutkimustulokset

Eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä mahdollistaa sosioemotionaalisten taitojen kehityksen ja ystävyysuhteiden luomisen eri-ikäisten lasten ryhmäkoonpanon ansiosta. Laaja ikäskala ryhmän sisällä tarjoaa lapsille suuren variaation löytää ystävä lasta vanhemman tai nuoremman lapsen kanssa. Tämän ansiosta lasten kokemaa yksinäisyyttä ja kiusaamista nähtiin tapahtuvan vähemmän. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on kehittää lasten vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, sekä edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14–15.) Eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän voidaan siis nähdä tukevan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määriteltyä tavoitetta vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen kehittämistä, koska ikäskalan ansiosta lapsella on parempi mahdollisuus löytää sopivia ystävyysuhteita. Haasteena kuitenkin nähtiin eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän toisinaan rajaavan lapsen mahdollisuuksia ystävyysuhteiden luomiseen, jos ryhmän sisällä ei löydykään lapsen sosioemotionaalisia taitoja tai leikkitaitoja vastaavaa ystävää. Tätä perustellaan sillä, että eri-ikäisten lasten ryhmässä lasten ikäjakauma saattaa vaihdella kausittain hyvinkin paljon.

Vilkko-Riihelä ja Laine (2013, 56) korostavat lasten välillä tapahtuvien vertaissuhteiden merkitystä. Heidän mukaansa vertaissuhteiden kautta tapahtuvien leikkien ansiosta lapsi voi harjoitella muun muassa sosiaalisia taitoja, mielikuvitusta ja käytännön taitoja. Tästä voidaan todeta, että varhaiskasvatuksen ryhmä mahdollistaa lapselle ystävyysuhteiden muodostumisen, joiden kautta lapsi pääsee harjoittelemaan sosioemotionaalisia taitoja.

Ystävyysuhteiden muodostumiseen nähtiin vaikuttavan myös lasten leikin kehitystaso. Työntekijät näkivät, että lapset alkavat luomaan pysyviä ystävyysuhteita ja pitkäkestoisempia leikkejä lasten täyttäessä kolme vuotta. Vilkko-Riihelä ja Laine (2013, 56) kertoivat, että lasten välisten yhteisleikkien nähdään mahdollistuvan vasta lasten ollessa neljän-viiden vuoden ikäisiä. Eri-ikäisten lasten ryhmä edistää lasten välistä vuorovaikutusta niin, että lasten väliset ystävyysuhteet ja leikit toteutuvat varhaisemmin eri-ikäisten lasten ryhmässä. Tätä ajatusta voisi tukea myös tutkimustuloksista esille tulleet johtopäätökset siitä, että lasten sosioemotionaalisten kehityksen nähtiin olevan nopeampaa eri-ikäisten lasten ryhmässä olevilla lapsilla.

Jokaisessa ryhmähaastattelussa nousi esille mallioppiminen. Eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä mahdollistaa mallioppimisen toteutumisen eri-ikäisten lasten välillä.

Pääosin pienempien nähtiin oppivan isommilta lapsilta taitoja mallintamisen kautta. Mallioppimisen kautta koettiin, että pienempien lasten kehitys sosioemotionaalisten taitojen lisäksi myös muilla kehitystasoilla on normaalia nopeampaa. Negatiivisena mallioppimisena nähtiin olevan huonojen käytöstapojen oppiminen, minkä koettiin luovan haasteita päiväkodin arkeen. Pienemmät lapset eivät ymmärrä vielä tekojensa seurauksia matkiessaan isommilta lapsilta näitä negatiivisia asioita ja tapoja.

Tutkimuksesta esille tullut tulos mallioppimisesta tukee Ansari Aryan (2017) tutkimuksessa esille tullutta käsitystä siitä, että jotkut tutkijat näkevät moniasteisen lapsiryhmän stimuloivan lapsia mallioppimiseen ja vertaisoppimiseen. Lisäksi Veera Kokon (2015) opinnäytetyö tuo myös näkyväksi, että erityisesti pienemmät lapset oppivat isommilta lapsilta eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Voidaan siis todeta, että eri-ikäisten lasten ryhmä voi mallioppimisen kautta osittain kehittää lasten sosioemotionaalisia taitoja. Negatiivista mallioppimista nähtiin myös tapahtuvan (rumien sanojen käyttö, töniminen), joten ei voida täysin sanoa, että mallioppiminen toimisi yleensä ryhmän rikkautena.

Eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän nähtiin mahdollistavan hoivavietin, joka vahvasti yhteydessä sosioemotionaalisiin taitoihin. Hoivavietin nähtiin kehittävän ja edistävän lasten sosioemotionaalisia taitoja. Hoivavietin toteutumiseen vaikuttaa kuitenkin paljon lapsen persoonallisuus ja temperamentti. Empatialla tarkoitetaan ihmisen eläytymistä toisen mielentilaan. Lapsi voi varhaisiässä tuntea empatiaa (Jalovaara 2005, 27.) Lapsen empaattisuuden ja auttamisen tarpeen nähtiin olevan rinnakkain lapsen persoonallisuuden ja temperamenttisuuden kanssa.

Pienryhmätoiminnalla ja työntekijöiden välisellä yhteistyöllä nähtiin olevan suuri merkitys eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän toimimiseen. Jakamalla lapset pienryhmiin (kahteen tai kolmeen ryhmään) ikätasojen mukaisesti pystyttiin turvaamaan, että lapset pysyvät oman kehitystasonsa mukaisessa kasvussa. Haasteena kuitenkin pienryhmiin jakamisessa nähtiin lasten välisten ristiriitojen ja dynamiikkojen vaikutus. Jos saman ikäisillä lapsilla nähtiin olevan haasteita toimia keskenään samassa pienryhmässä, on ryhmäkoonpanojen muuttaminen eri-ikäisten ryhmässä haastavaa, koska muut vaihtoehdot pienryhmät koostuvat muun ikäisistä lapsista, ja niissä lapselle tarjottava toiminta ei vastaakaan enää hänen kehitystasonsa mukaista toimintaa.

Lapsen osallisuuden ja oppimisen kannalta keskeisiä asioita ovat lapsen kokemus vertaisryhmään ja yhteisöön kuulumisesta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20). Melkein kaikkien työntekijöiden mielestä lasten kasvun huomaaminen ja erilaisten kehitystasojen ja taitojen oppiminen korostaa jokaista lasta yksilönä omassa kehitystasossaan. Kehitystasojen moninaisuuden ansiosta eri-ikäisistä lapsista koostuvan ryhmän nähdään ehkäisevän kiusaamista ja syrjintää. Lapsen yksilöllisyyden, kehityksen ja taitojen edistymisen sekä oppimisen korostumisen voidaan nähdä tukevan varhaiskasvatuksen omaksumaa oppimiskäsitystä, josta kerrotaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016). Lapsen yksilöllisen kehityksen ja taitojen huomaaminen ryhmässä voidaan nähdä edistävänä tekijänä lisäävän lapsen henkilökohtaista kokemusta kuulua yhteisöön, kun lapsen saavuttamat tavoitteet tulevat näkyväksi ryhmän sisällä ja sitä voidaan yhdessä juhlistaa ryhmän muiden lasten kanssa.

Aikaisemmin teoreettisessa viitekehyksessä Määttä ym. (2017) toi esille Shulmanin (2016) ajatuksen kahden teoriamuodostuksen ääripäästä ja niiden välisestä keskitiestä. Teoriamuodostuksien ääripäinä osa uskoo lasten sosioemotionaalinen kehitys perustuvan sisäsyntyisiin valmiuksiin ja toiset taas uskovat, että sosioemotionaalinen kehitys perustuu ennalta ohjelmoituihin kehitysaikatauluihin. Keskitienä näiden ääripäiden välillä lapsen sosioemotionaalisen kehityksen nähtiin etenevän kognitiivisen ja sosiaalisen kehityksen jatkuvana vuorovaikutuksena. (Määttä ym. 2017, 7.)

Tuloksia tarkasteltaessa voidaan nähdä, että tulokset eivät olleet täysin kummankaan ääripään puolella tai niiden keskikohdassa. Tuloksista saatiin selville, että lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen vaikuttaa lapsen biologinen perimä, temperamentti ja persoona, jotka perustuvat juuri toiseen teoriamuodostuman ääripäähän, jossa sisäsyntyisillä valmiuksilla nähtiin olevan suuri rooli sosioemotionaalisisessa kehityksessä. Tulokset myös tukivat toisen ääripään teoriamuodostumaan siitä, että lapsen sosioemotionaalinen kehitys etenisi lapsen ollessa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Ympäristötekijöihin tutkimustuloksissa kuuluivat muut lapset, joiden nähtiin mahdollistavan mallioppimisen ja hoivavietin toteutumisen lasten ollessa keskenään vuorovaikutuksessa. Opinnäytetyön tuloksista päätellen voidaan siis todeta, että teoriamuodostumista yhtä ei voida asettaa oikeaksi päteväksi tavaksi sille,

mikä lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen vaikuttaa. Lapsen synnynnäisten piirteiden ja ympäristön vaikutus yhdessä vaikuttavat lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen tutkimustuloksien mukaan.

Tärkeänä osana opinnäytetyötä oli selvittää, minkälaisia kehittämisideoita työntekijöillä on lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemiseen eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Yksittäistä kehittämiskohdetta ei pystytty nimeämään, koska kehittämisen nähtiin tapahtuvan päivittäin eläen lapsiryhmän vaatimusten mukaisesti. Lasten sosioemotionaalisten taitojen harjoittelemisen tai tukemisen ei nähty tarvitsevan materiaa, vaan keskeisenä elementtinä nähtiin työntekijöiden antama tuki ja huomio päiväkodin arjessa. Ainoana hyödyllisenä materiaalina osa työntekijöistä nimesi tunnekortit.

Kehittämisideoista puhuttaessa tuli esille rakenteellinen näkökulma varhaiskasvatuksessa. Henkilöstömäärään ja ryhmän vaatimiin tarpeisiin tulisi kiinnittää erityistä huomioita suunniteltaessa resursseja, koska eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmän kokoonpano vaihtelee usein kausittain.

Työntekijöiden oman ammatillisuuden lisääminen nähtiin yhtenä kehittämisideana. Rohkeuden ja kehittämismyönteisyyden nähtiin olevan tärkeitä elementtejä työskennellessä eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Rohkeuteen ja kehittämismyönteisyyteen vaikuttaa merkittävästi esimieheltä saatu tuki ja ryhmäkokoonpano. Osa työntekijöistä koki, että erityistä tukea tarvitsevat lapset eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmän sisällä luovat haasteita kokonaisvaltaisesti päiväkodin arjessa. Tällaiseen ilmiöön pitäisi työntekijöiden mielestä jatkossa kiinnittää enemmän huomioita muun muassa henkilöstömäärän kautta. Lisäksi kehittämisideana nähtiin olevan työntekijöiden yhteistyöhön keskittyminen. Työntekijöiden välisen yhteistyön toimivuudella nähtiin olevan edistävää merkitys ryhmän organisoinnin, jakamisen ja pienryhmien rakentamisen kannalta.

10 POHDINTA

Arki on täynnä vuorovaikutustilanteita. Kun pysähdytään pohtimaan, keiden kanssa olemme tekemisissä päivän aikana, voimme hetkessä laskea kymmeniä henkilöitä, joiden kanssa olemme olleet vuorovaikutuksessa. Toimintatapamme, joita käytämme toisten ihmisten kanssa vaikuttavat siihen, miten tilanteet koetaan ja miten hyvin ne etenevät. Varsinkin haasteellisissa tilanteissa tarvitaan vuorovaikutustaitoja silloin, kun ollaan esimerkiksi eri mieltä asioista, kun tilanteeseen liittyy paljon tunteita tai kun täytyy päättää yhteisistä asioista. Vuorovaikutustaidot ovat laajalti arvostettuja ja niiden tärkeyttä yhteiskunnassamme korostetaan paljon (Talvio & Klemola 2017, 5.)

Talvion ja Klemolan esille tuoma ajatus vuorovaikutustilanteista ja niiden toteutumisesta, jokaisen ihmisen arjessa päivittäin on hyvin tärkeä aihe nostaa esille. Jos pysähdymme pohtimaan päivän aikanamme tapahtuneita kontakteja ja vuorovaikutustilanteita muiden ihmisten kanssa, voi niitä helposti kasaantua kymmeniä. Tarkoitukseni on nostaa esille ja herättää lukijassa esille ajatuksia omasta vuorovaikutuksestaan. Tätä tutkimusta lukemaan on melko suurella todennäköisyydellä päätenyt varhaiskasvatuksen ammattilainen tai siihen pyrkivä, sekä myös ihan vain aiheesta kiinnostunut. Tutkimuksen tavoitteena voisi olla myös pyrkimys herättää lukijassa ajatuksia, tunteita ja mielipiteitä omasta käyttäytymisestään ja toiminnastaan ja niihin kytkeytyvistä vuorovaikutustilanteista. Erityisesti, jos toimit varhaiskasvatuksen ammattilaisena, niin löydät sopivia toimintatapoja ja keinoja, miten pystyt tukemaan ja huomioimaan lasten sosioemotionaalisia taitoja ja niihin liittyviä haasteita. Jos työskentelet eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä, olet saattanut löytää samanlaisia tai sitten eriäviä mielipiteitä ryhmäkokoonpanon vaikutuksista lasten sosioemotionaalisille taidoille.

Opinnäytetyössä esille tulleet tutkimustulokset kertovat, että lasten sosioemotionaalisten taitojen merkitys korostuu erityisesti työskenneltäessä eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Päiväkodin työntekijät näkivät eri-ikäisistä lapsista koostuvalla ryhmäkokoonpanolla olevan hyödyllisiä, mutta myös haasteellisia vaikutuksia lasten sosioemotionaalisille taidoille. Yleisesti opinnäytetyön tutkittavasta aiheesta ei ollut tehty juurikaan aikaisempia tutkimuksia, joten mielestäni tämä opinnäytetyö

avasi paljon uusia tutkimuksen aiheita. Esimerkiksi mielenkiintoista olisi tutustua ja tutkia tarkemmin sitä, minkälaiset temperamentti ja persoonallisuus piirteet edistävät lapsen hoivavietin toteutumista eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Eri-tyisesti juuri sen takia, koska opinnäytetyön tutkimustulokset eivät tarkentaneet sitä, minkälaiset temperamentti ja persoonallisuuspiirteet taipuvat hoivaviettiin päin.

Tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tukivat selkeät ja ymmärrettävät haastattelukysymykset sekä aineistonkeruumenetelmäksi valikoitunut ryhmähaastattelu. Kriittisestä näkökulmasta katsottuna voidaan kuitenkin todeta, että vaikka ryhmähaastatteluista saatu aineisto tuki tutkimuksen tutkimuskysymyksiä, olisi haastattelukysymyksiä voitu vielä tarkemmin spesifioida sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen alle erikseen. Jakamalla sosiaaliset taidot ja tunnetaidot täysin omiksi kysymyksiksi hyöty- ja haittasuhteisiin, olisi tämän kautta saatu laajempaa aineistotietoa näistä kahdesta käsitteestä. Sosioemotionaaliset taidot käsitteenä voi luoda hämmennystä haastateltavissa, koska sitä käsitteenä varhaiskasvatuksessa mielestäni käytetään harvemmin kuvaamaan sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja niiden yhteisessä kontekstissa, joten käsitteiden erottamisella olisi voitu saada tarkempaa tietoa tutkittavasta aiheesta.

Suurin osa työntekijöistä kokivat ikä-, kehitys- ja taitotasojen moninaisuuden rikkautena, huomioiden myös sen tuomat haasteet ja esteet. Osa työntekijöistä oli kuitenkin huolissaan siitä, että ryhmän sisällä olevan laajan ikäjakauman takia he eivät pysty jakamaan huomiota jokaiselle lapselle tasaisesti. Tämän huolen yksi työntekijä kuitenkin kiteytti sanoen: ”*Toinen tarvitsee enemmän saadakseen yhtä paljon.*” Mielestäni tämän lauseen tulisi meidän ammattilaisina pitää mielessä, kun koemme epävarmuutta siitä, olemmeko antaneet huomiota tasapuolisesti kaikille lapsille. Päiväkodissa tapahtuvat tilanteet ja lasten tarvitsemat tuen tarpeet vaihtelevat jatkuvasti, joten väistämättäkin tulee vastaan hetkiä, jolloin joku lapsi tarvitsee enemmän työntekijän tukea saadakseen yhtä paljon kuin muut lapset, oli tuen muoto sitten mikä tahansa.

Omaa ammatillista kasvua miettien voin todeta, että opinnäytetyön prosessin aikana olen oppinut ja oivaltanut paljon uusia asioita tutkimaani aihetta kohtaan. Opinnäytetyötä tehdessä olen huomannut, kuinka paljon hyötyjä ja haittoja liittyy siihen, että eri-ikäiset lapset ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja kuinka paljon eri-ikäisistä

lapsista koostuva ryhmä haastaa sekä antaa työntekijöille. Eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä ei anna paljon vain työntekijöille, vaan kuten tutkimuksestakin tuli ilmi, että lapsetkin hyötyvät siitä. Uskon, että jatkossa vanhemmat eivät laita lapsiaan sisarusryhmiin eli eri-ikäisistä lapsista koostuviin ryhmiin vain sen takia, että perheen sisarukset pääsevät samaan ryhmään vaan myös muiden tärkeiden hyötyjen takia, mitä tässä tutkimuksessa tuli ilmi.

Talentia kertoo verkkosivuillaan sosionomi (AMK) erityisosaamisesta ja vastuista varhaiskasvatuksessa, jotka perustuvat varhaiskasvatukseenlakiin (L540/2018), Sosionomi ammattikorkeakouluissa-selvitykseen ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (OPS 2016:17). Sosionomi (AMK) osaamiseksi määritellään muun muassa varhaiskasvatuksen pedagogiikka, kasvatusyhteistyö, ammattieettinen osaaminen ja varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin toteutus, arviointi ja dokumentointi. Työ koskee laajasti lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, kasvua ja oppimista, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämistä sekä syrjäytymisen ehkäisemistä. Varhaiskasvatuksessa sosionomi vastaa muun muassa lapsen vuorovaikutuksen tukemisesta, sosiaalisten taitojen vahvistamisesta, tunnetaitojen edistämisestä sekä varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen rakentamisesta, suunnittelusta, arvioinnista ja kehittämisestä yhteistyössä muiden alan ammattilaisten kanssa. Sosionomi vastaa myös yhteistyön toteutumisesta vanhempien, läheisten, huoltajien, moniammatillisten ja monialaisten verkostojen ja varhaiskasvatuksen eri toimintatasojen välillä (Talentia, Sosionomin (AMK) erityisosaaminen ja vastuut varhaiskasvatuksessa.)

Talentin kertomat sosionomin (AMK) vastuut lapsen vuorovaikutuksen tukemisesta, sosiaalisten taitojen vahvistamisesta ja tunnetaitojen edistämisestä liittyvät vahvasti tämän opinnäytetyön aiheeseen. Opinnäytetyön tutkimustulokset antavat meille ammattilaisille suuntaa siihen, minkälaisia vaikutuksia eri-ikäisistä lapsista koostuvalla ryhmällä on lasten sosioemotionaalisiin taitoihin. Tärkeä on tietää, minkälaisia hyötyjä ja haasteita ryhmäkoonpano tuottaa ja mitä se ryhmässä työskentelevältä ammattilaiselta vaatii. Sosionomin ammattityön kehittämisen näkökulmasta ajateltuna tämä opinnäytetyö voi antaa eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä työskenteleville työntekijöille vinkkejä lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemiseen vaikuttavista tekijöistä.

Ammattityön kehittämisen näkökulmasta ajateltuna nostaisin esille tutkimustuloksissa esille tulleen työntekijän ammatillisuuden. Työntekijän ammatillisiksi piirteiksi korostui kehittämismyönteisyys ja rohkeus. Tutkimustuloksien perusteella kehittämismyönteisyydellä ja rohkeudella tosiaanakin on suuri rooli työskenneltäessä eri-ikäisistä lapsista koostuvassa ryhmässä. Lasten moninaisten sosioemotionaalisten taito- ja kehitystasojen huomioiminen ja pienryhmätoiminnan suunnittelu vaatii varsinkin työntekijöiltä näitä piirteitä. Vaikka työskentely ryhmässä on haastavaa ja hyvin vaihtelevaa, antaa varmasti eri-ikäisistä lapsista koostuva ryhmä myös työntekijöille paljon ammatillisessa mielessä. Työntekijöiden kokemukseen vaikutti esimieheltä saatu tuki ja rakenteelliset asiat, kuten tutkimustuloksissakin tuli ilmi. Uskoisin, että näihin osa-alueisiin täytyy kiinnittää tulevaisuudessa huomiota, jotta voimme ylläpitää työntekijöiden kehittämismyönteisyyttä ja rohkeutta, minkä kautta voimme myös vaikuttaa siihen, että lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen ryhmässä toteutuu.

LÄHTEET

A 23.8.2018/753 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta

Ahokas, M., Ferchen, M., Hankonen, N., Lautso, A. & Pyysiäinen, J. 2012. Sosiaalipsykologia. 3 uud. p. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet: Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. 2 p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Anttonen, A. & Zechner, M. 2009. 2. Tutkimuksen lähestymistapoja hoivaan. Teoksessa: Anttonen, A., Valokivi, H. & Zechner, M. (toim.) Hoiva: Tutkimus, politiikka ja arki. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 16–53.

Aro, T. 2011a. Miten ymmärrämme itsesäätelyn? Teoksessa T. Aro & M-L. Laakso (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 20–40.

Aro, T. 2011c. Itsesäätelytaitojen kehityksen ongelmat varhaislapsuudessa. Teoksessa T. Aro & M.-L. Laakso (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 106–118.

Arya, A. 2017. Multigrade kindergarten classrooms and children’s academic achievement, executive function, and socio-emotional development. [Verkköjulkaisu]. Infant Child Dev. Nov-Dec; 26 (6). [Viitattu: 5.9.2019] Saatavana: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5788305/pdf/nihms869880.pdf>

Chernyshenko, O., Kankaras, M. & Drasgow, F. 2018. Social and emotional skills for student success and well-being: Conceptual framework for the OECD study on social and emotional skills. [Verkköjulkaisu] OECD Education Working Papers 2018 (9) No. 173. [Viitattu 24.10.2019] Saatavana: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/db1d8e59-en.pdf?expires=1571920581&id=id&acc-name=quest&checksum=FBE3CD37B0352C98B6E2645F0EB1AC92>

Hartikainen, T. 2014. Sisarusuhteet päivähoidon sisarusryhmissä. [Verkköjulkaisu]. Lappeenranta: Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 14.9.2019]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014120418475>

Hakkarainen, P. 2008. Kehitys arkikäsitteenä ja tieteessä. Teoksessa: Helenius, A & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat: Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 11–32.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uud. p. Helsinki: Tammi.

- Hytönen, J. 1985. Sisarusryhmäkokeilu. Helsinki: Suomen kaupunkiliitto.
- Jalovaara, E. 2005. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Tampere: Pilot kustannus Oy.
- Järvinen, H. 2016. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tunnistaminen ja tukeminen varhaislapsuudessa. [Verkojulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. Opinnäytetyö. [Viitattu 14.9.2019]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016060612170>
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Kerola, K., Kujanpää, S. & Kallio, A. 2007. Tunteesta tunteeseen. Ihmismielen tarinat kuvin ja sanoin. Helsinki: Opetushallitus.
- Koivunen, P-L & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa: Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kokko, V. 2015. ”Sisarusryhmä opettaa lasta jollain tavalla ymmärtämään iän tuomia taitoja”: työntekijöiden ja vanhempien kokemuksia päiväkodin sisarusryhmien toiminnasta. [Verkojulkaisu]. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 14.9.2019]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015120419368>
- Kokkonen, M. & Klemola, U. 2013. Liikunta tunne- ja ihmissuhdetaitojen opettamisen välineenä. Teoksessa: T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kokkonen, M. 2010. Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet – opi tunteiden säätelyn taito. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kärkkäinen, K. 2017. Vahvistä lasta. Helsinki: Duodecim.
- L 13.7.2018/540. Varhaiskasvatuslaki
- Laine, V. & Vilkkö-Riihelä, A. 2013. Mielen Maailma: Tunteet, motiivit ja taitava ajattelu. 5.-6. p. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Lehtinen, E., Vauras, M. & Lerkkanen, M-K. 2016. Kasvatuspsykologia. 3 uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.
- McKown, C., Gumbiner, L. M., Russo, N. M. & Lipton, M. 2009. Social-emotional learning skill, self-regulation, and social competence in typically developing and clinic-referred children. [Verkojulkaisu]. Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology 38 (6), 858–871. Saatavana: https://www.researchgate.net/publication/41563877_Social-Emotional_Learning_Skill_Self-

[Regulation and Social Competence in Typically Developing and Clinic-Referred Children](#)

- Määttä, S., Koivula, M., Huttunen, K., Paananen, M., Närhi, V., Savolainen, H & Laakso, M-L. 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa: tilannekartoitus [Verkkajulkaisu]. Opetushallitus. [Viitattu 17.4.2019]. Saatavana: https://www.oph.fi/download/188456_lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf
- Neitola, M. 2011. Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen – vanhempien epäsuorat ja suorat vaikutustavat. Turku: Turun yliopisto. Väitöskirja.
- Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Riski Olosuhdetyöryhmä. 2007. Lapsen hyvän kasvun ja kehityksen riskitekijöiden ja suojaavien tekijöiden tunnistaminen. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivierastalon lapsiperheiden palvelujen vastuualueen riskiolosuhdetyöryhmä.
- Robert Wood Johnson Foundation. 2015. How Children´s Social Skills Impact Success in Adulthood. [Verkkolehtiartikkeli] American Journal of Public Health. [Viitattu: 4.9.2019] Saatavana: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED592871.pdf>
- Salmivalli, C.2008. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Shulman, C. (2016). Social and emotional development in infant and early childhood mental health. Children´s well-being: Indicators and research 13 (s. 23–42). Chiem: Springer International.
- Sollo, M. & Siimala, M. 2018. Lapsen sosioemotionaalinen tuki varhaiskasvattajan näkökulmasta. [Verkkajulkaisu]. Pohjois-Karjala: Karelia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 14.9.2019] Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018121321330>
- Sääkslahti, A. 2018. Liikunta varhaiskasvatuksessa. 2 uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Takala, K. 2015. 3–4-vuotiaiden päiväkotilasten sosioemotionaalisten taitojen ilmeneminen ja arviointi liikunnassa. Jyväskylän yliopisto. Studies in Sport, Physical Education and health 2015.
- Talentia. Ei päiväystä. Sosionomin (AMK) erityisosaaminen ja vastuut varhaiskasvatuksessa. [Verkkosivu]. [Viitattu 28.10.2019]. Saatavana: <https://www.talentia.fi/talentia/talentian-tavoitteet/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/sosionomin-erityisosaaminen-ja-vastuut-varhaiskasvatuksessa/>

- Talvio, M. & Klemola, U. 2017. Toimiva vuorovaikutus. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 18.10.2016. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 15.9.2019]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 19.12.2018. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 15.9.2019]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Vilkko-Riihelä, A. & Laine, V. 2010. Mielen Maailma: Persoonallisuus ja mielenterveys. 1.-3. p. Helsinki: WSOY pro Oy.
- Vilkko-Riihelä, A. & Laine, V. 2013. Mielen Maailma: Kehityopsykologia. 5.-6. p. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Weissberg, R. P., Durlak, J. A., Domitrovich, C. E., & Gullotta, T. P. (2015). Social and emotional learning. Past, present, and future (s. 3–19). Teoksessa J. A. Durlak, C. E. Domitrovich, R. P. Weissberg, & T. P. Gullotta (toim.), Handbook of social and emotional learning. Research and practice New York: The Guilford Press.